БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЫДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯТ ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 26 (9780) | 1962 оной январиин 31, среда | Сэн 2 мүнгэн

...С-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМЫЕ УГТУУЛАН

...й мартын 5-да КПСС-эй ... Комитедэй Пленум зар-...мэдээсэл «Правдада» ...лилогдоо һэн. «Хүдөө ...аар хүтэлбэрилдэг бо-... партиин зорилгонууд» ... ЦК-гэй Пленумэй зүб-...гэдэ табигдаха. Нүхэр ...в элидхэлшээр баталаг-...

...уехэ Эхэ орон гайхам-...та орожо байна. КПСС-...дын хүдэлмэреэ дүүргэ-... гурбан һара үнгэрбэ. ...алһан партиин Про-... общеествын гайхамшаг-...ээр тээшэ дабшаха хар-...й заажа үгэнэ. Комму-...риально-техническэ үн-...бии болгохо, ороной үй-... хүсэнүүдые тон ехээр ...отойл научна түсэбөөр ...бэсэгжэнхэй.

...дын дүүрэһэнэйл һүү-...гдаһан түсэбүүдые бэе-...дэ үргэн ниитэ хүдэл-... колхознигуудые, интел-...лсүүлхын түлөө парти ...мхидхэлэй, политическэ ...буулаа. Программын һүр ...р омогорхон, совет хү-...е эдэбхи хэшээлтэй-... дээрэнь бэелүүлхэ гэжэ ... Коммунизм байгуулха ... хүсэ шадалаа, ухаа-...лигээ, зохёон байгуулхы ...улха гээшэ манай уялга ... тоолоно.

...Центральна Комитедэй ...енум хадаа партиин, со-... ажабайдалдахи гай-...ар болоно. Һүүлэй жэл-...ада ЦК-гэй Пленумүү-...оод лэ зарлажа байха, ...үүд дээрэ ниитэпартий-... үндэһэн шухала асуу-...зүбшэн хэлсэхэ гээшэ ...о гурим болгогдонхой. ...агта ёһо заншал боло-... ажахые Ленинэй зааба-... хүтэлбэрилхэ хэрэг хүг-...анай кадрнуудые, бүхы ...удые партиин, арад зо-...хэ харюусалгатай, ком-...улалтын зорилгонуудые ...үүлхээр хүмүүжүүлгэ-... заншал туһа нэмэри ...

...XXII съездын түүхэтэ ...удые бэелүүлгэдэ мар-...лагдаха ЦК-гэй Пленум ... болохо юм. Коммуниз-...ально-техническэ үндэһэ ...олгохо, хүдөө ажахын ...е элбэг дэлбэг болгохо ... Пленум зүбшэн хэл-...

...ущев толгойлогшотой ...инскэ Центральна Ко-... жалнуудтэ хүдөө ажа-...өөр туйлай ехэ хүдэл-... Энээниинь совет хү-...зүрхэнһөө һайшаана. ...олхоз, совхозуудай ма-...хническэ үндэһэ һуу-...үлээ, машинно-трактор-...удые шэнэдхэн хубил-...ис байгуулалтада совхо-...гэхэ үүргые дээшэлүү-... ажахын үйлэдбэриие ту-... гурим гаргаа, продукт-... ехээр абахадаа колхоз-... совхозуудай хүдэлмэри-...риальна талаар урма-... ленинскэ ёһо гуримые ...олхоз, совхозуудые хү-... кадрнуудаар, мэргэжэл-...үүлээ, бэшэшье шуха-...буулгануудые бэелүүл-... Партиин бэелүүлһэн эдэ ... бүхы арад зон эдэбхи-...адаба. Шэнэ атар газар-...алга совет арадай ажа-...э амжалта болоно. Энэ ...тиин хүтэлбэреэр бэе-...н.

...ахые хүгжөөхэ талаар ...ан хэмжээ-ябуулганууд ...ынгүүдые харуулаа. Эдэ ...ынь саашадаа бүрил ехэ ...тай болохо байна. Хүдөө ...ыдөө гаргадаг продукци ... туршада, үнгэрэгшэ та-...тэй жэшээлхэдэ, 43 про-...шалаа гээд КПСС-эй ...мдэглээ. Ороохо таряа, ... продуктнуудые бэлдэл-...ор ехэдхэгдэбэ. 1961 ...най гурба миллиард ... пүүд таряа худалдажа ... үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ 320 миллион пүүдээр ехэ болоно. Колхоз, совхозуудта бүхы түрэлэй малай тоо толгой олошорбо. Гэбэшье хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөлгэ, илангаяа мал ажалай продуктнуудые абалга, бүхы орон дотор хүн зоной эрилтэнүүдые хангаха шухала хэмжээндэ үшөөл хүрэнэгүй.

Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо гэһэн коммунис байгуулалтын шухалын шухала асуудалнуудай нэгые амжалтатайгаар шиидхэхын түлөө хүдөө ажахын арга боломжонуудые саашадаашье сэхэ шууд, шадамар һайнаар хэрэглэхэ ёһотой гэжэ Центральна Комитедэй тоосоото элидхэлэй резолюци дотор КПСС-эй XXII съезд зааһан юм. Партиин Центральна Комитет энэ зорилгые бэелүүлхэ хэрэгтэ совет арадай оролдолго хэшээлые туйлай ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр, зоримгойгоор хүтэлбэрилэн ябуулна.

Коммунистическэ парти үргэн ниитэ зонтой, ажабайдалтай нягта холбоотой байдаг туладаа хүсэтэй юм. Парти хадаа хүдэлмэришэдтэй, колхознигуудтай, интеллигенцитэй, бүхы совет хүнүүдтэй саг үргэлжэ зүбшэжэ байдаг. Советскэ общеествые хүгжөөхын түлөө шиидхэгдэхээр болоһон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ партийна, партийнабэшэ олониитэ зон үргэнөөр хабаадуулагдадаг. Энэ ушар маанадта ёһо гурим болгогдонхой.

XXII съездын дүүрэмсээр КПСС-эй ЦК-гэй шиидхэбэреэр хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй зональна зүблөөнүүд үнгэргэгдөө һэн. Газар тарялангай, мал ажалай продуктнуудые урдынхитай жэшэшэгүй хэмжээгээр ехэдхэхын зорилгоор эдэ зональна зүблөөнүүдтэ колхоз, совхозуудай арга боломжонуудые хэрэглэхэ тодорхой харгы замууд заагдаһан байна. Зүблөөнүүдэй хүдэлмэридэ 33 мянга тухай түрүүшүүл, хүдөө ажахын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, эрдэмтэд, партийна, советскэ, профсоюзна, комсомольско организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд хабаадаһан байха юм. Совет һууринуудай ажалшад партиин түсэбүүдые бодотоор бэелүүлхээр хүсэд шиидэнги байна гээд зональна зүблөөнүүд тодорхойлоо.

КПСС-эй ЦК-гэй ээлжээтэ Пленумые зарлаха тухай мэдээсэлые хото, хүдөөгэй ажалшад ехэ сэдьхэлээ хангяар угтаба. XXII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын, арад зоной материальна талаар хангагданги байха хэрэгые хэлбэришэгүй-... парти, ... түлөө манай ...на Комитет сэхэ шууд тэмсэл ябуулна. Манай партиин иимэ тэмсэл ябуулжа байһаниие совет хүнүүд үшөө, үшөө дахин этигэн харана.

Орон дотор продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ бүхы шухала эрхэ байдал бии байна. Манай социалис хүдөө ажахые эрхилдэг гурим өөрөө һүртэ ехэ хүсэтэй, байдаг юм. Маанадта байгаалиин һүртэ хүсэнүүдэй урдаһаа ганса нэгэн таряашан тулажа байнагүй. Харин мүнөө үе сагай техникээр, үйлэдбэриие ашагтай һайнаар эрхилхэ эрдэм ухаагаар зэбсэгжэһэн, общеествынгоо урда ямар уялгатай байһанаа гүнзэгыгөөр мэдэрһэн ажалшадай эмхитэй коллективүүд байгаалиин энэ хүсэнүүдэй урдаһаа тулган байна бшуу. Манай колхоз, совхозуудай арга боломжонууд тон бараг-дашагүй. Газар таряалангые, мал ажалые жэшээтэ һайнаар эрхилэн ябуулха, ажалай үндэр бүтээсэ туйлаха харгы зам гаргадаг хүдөө һууринуудай түрүү хүнүүд энээниинь хэдэн мянгаад жэшээ дээрэ тодорхойлон харуулаа. Хүдөө ажахын элдэб янзын һалбаринуудта, ороноймнай янза бүриин зононуудта тэдэнэр ямар гайхамшагта дүнгүүдые туйлаа гээшэб!

Хүдөө ажахыда шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй дүй дүршэл, эрдэм мэдэсэ дээрэ үндэһэлэн, бодото дээрэнь түргөөр хэрэглэхэ арга боломжонуудые парти заажа үгөө. Газарые зүбөөр ашаглаха, тарилгын талмайнуудай бүридэлые шэнэдхэн хубилгаха, ургаса бататай ургамалнуудые бүри ургасатай ургамалнуудаар һэлгэхэ, үбһэ ногоо ехээр тарижа, газар таряалан эрхилхэ заншалһаа сэхэ шууд арсаха, кукуруза, сахарай свёкло, бобово ургамалнуудые таридаг болохо тухай партимнай зааһан юм. Эдэ бүгэдын ашаар гектар бүхэнһөө тон ехэ продукци, шухала хэрэгтэй ороохо таряа, мяха, һү, бусад продуктнуудые абаха арга нүхэсэл бии болгоно.

Хэрбээ бидэнэр хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ талаар тохёолдодог дутагдалнуудые сэхэ шууд усадхаал һаа, колхоз, совхозуудай туйлай ехэ арга боломжонуудые амжалтатайгаар хэрэглэжэ шадахабди. Тиигэжэ тэрэниие шэнэ эрилтэнүүдэй хэмжээндэ хүргэхэбди. Хүдөө ажахые хүтэлбэрилгэ һайжаруулха гээшэ үндэһэн шухала асуудал мүн. Газар таряалангые, мал ажалые саашадань хүгжөөхэ түсэбүүдые бэелүүлхэ тэмсэлдэ энэ мүнөө гол һуури эзэлнэ. Тиимэһээ Центральна Комитет тус асуудалые Пленумэй зүбшэн хэлсэлгэдэ табина бшуу.

Эрдэм ухаанай, техникын мүнөө хүгжэн һалбарһан үе сагта, материальна арга боломжонуудтай болоод байхадаа, гол түлэб үйлэдбэреэ һайнаар эмхидхэхэ, хүсэнүүдые шадамараар хубаарилан табиха гэжэ оролдохо шухала. Энээниие хараада абаха зэргэтэй гээд Н. С. Хрущев һургадаг. Энэмнай манай амжалтануудые, манай илалтые тодорхойлхо байна. Хүн зониие шадамараар эмхидхэхэ, тэдэнэй техникэ, түрүү дүй дүршэл шудалхадань туһалха, тэдэниие урмашуулан зоригжуулха эрилтэ партийна, советскэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй урда нэн түрүүн табигдана.

Совет хүнүүдэй—коммунизм байгуулагшадай КПСС-эй ЦК-гэй Пленумдэ бэлдэжэ байха үедөө зохёон байгуулхы эдэбхи үүсхэлээ ехээр дээшэлүүлхэ байһандань маргалтагүй. Партийна организацинууд колхознигуудай, совхозой хүдэлмэришэдэй политическэ, ажалайнь эдэбхиие толгойлхо уялгатай. Тиигээд тэрэ эдэбхи үүсхэлыень, хойшолуулашагүй ээлжээтэ зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ зорюулха ушартай. Хабарай тарилгада һайнаар бэлдэхэ; техникые саг соонь, һайнаар заһабарилха; эрхим һайн үрэһэ хүрэнгэтэй болохо; үтэгжүүлгэ ехээр суглуулха, малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар дүүргэхэ, таряашадые, малшадые хүдэлмэриин түрүү аргануудта һургаха—эдэ, бусадшье бодото хэрэгүүд партийна организацинуудай, бүхы коммунистнуудай гол анхаралда байха ёһотой.

Материальна баялигуудые ехээр абадаг болохо, орон дотор продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо тэмсэл мүнөө уеын ёһотойл баатар зоригто хэрэг гээшэ. Хото, хүдөө нютагууднөөр ... мүнысөөн улам үргэнис байгуулалтын бүхы участогуудта шэнэ амжалтануудые туйлажа, КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумые угтая!

«Правдын» январиин 29-нэй түрүү бэшэгһээ.

Антуан Гизенгые хэһээлтэ болюулха

...А, январиин 29. (ТАСС). ... парламентын бүлэгэй ... парламент хоорондын ...рламентын бүлэгүүдтэ, ... бүхы оронуудай пар-...үүдтэ хандаха зуураа, ...еспубликын парламен-...утат Антуан Гизенгые ..., тэрээн тушаа бэлэд-...айһан хэһээлтые хой-... тула эрид шууд ...ь уряалаа.

...э мэдэрэгдэһэн пар-...ын ёһо гуримай, де-...рөө хүртэшэгүй байл-... Конгын Республикын ... 65, 66 статьянуу-...айруулагдаһанай шал-... Антуан Гизенга бариг-...й саада тээ Патрис ... хорото муухайгаар хэ-...үүдэй хиналта доро байлгагдана гэжэ хандалга дотор заагдана.

Уласхоорондын урданай органицацинуудай нэгэн болохо парламентнууд хоорондын союз иимэ хуули буса ябуулгануудые буруушаангүй байха аргагүй юм гэжэ хандалга дотор хэлэгдэнэ. Энэ организаци уставаа баримталан, демократическа ёһо гуримуудые улам һайжаруулан бэхижүүлхэ хэрэгтэ гүрэнүүдые саг үргэлжэ хабаадуулжа байха үүргэтэй.

Конгын арадта мүнөө үедэ тохёолдоод байһан түтшүүрилтэй үдэрнүүдтэ парламентнууд хоорондын союз хойшолуулашагүй, эрид шууд хэмжээ абаха ёһотой, яахадааб гэхэдэ, залуу гүрэнэй парламентын эрхэ түлөөлэлгые хамгаалха хэрэгтэй гэжэ хандалга дотор заагдана.

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын үдэрэй хүндэлэлдэ

☆ ☆ ☆ ☆

Коммунис ажалай Улан-Удын сэмбын фабрикын коллектив долоон жэлэй 4-дэхи жэлэй эхинһээ хойшо үйлэдбэреэ һайнаар ябуулжа байнхай. Эндэхи түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн—Прасковья Маркеловна Чебунина хододоо ажалай амжалта туйладаг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. М. Чебунина.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Кварталайнгаа түсэб дүүргээ

ХОРИ. (Телефоноор абтаба). Аймагай Чесанын совхозой (директорынь **Ц. Ж. Базаржапов,** парткомойнь секретарь **Ч. Г. Гармажапов**) ажалшад, малшад жэлэй түрүүшын үдэрһөө эршэмтэй шангаар хүдэлжэ, гүрэндэ мяха худалдаха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргэбэ.

Эндэхид жэлэй түрүүшын кварталда гүрэндэ хамта 650 центнер мяха худалдаха түсэбтэй аад, гансахан январь соо 797 центнер мяха Эхэ орондоо үгэжэ, түсэбөө болзорһоонь холо урид, 120 гаран процент дүүргэһэн байха юм. Гүрэндэ тушаагдаһан малынь гол түлэб дундаһаа дээшэ, тарган гэжэ сэгнэлтэтэйгээр абтаа. Энэ амжалта нэн түрүүн совхозой оролдосотой бэрхэ малшад Найдан Хонихоев, Борис Уладаев болон бусадай эрхимээр ажаллаһанай ашаар туйлагдаа. Эдэнэр шахамалнуудайнгаа тус бүриин шэгнүүрые сүүдхэдээ 950—1000 грамм нэмээжэ шадаа бшуу.

Совхозойхид мүрысөөнэйнгөө эршэ хүсэ улам шангадхан, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын үдэрые бүри ехэ амжалтатайгаар угтаха зорилготой.

Ж. Бадмаев,
манай корр.

3 МЯНГАН ХУРЬГАН

Шаралдай тосхон. Байгша ондо манай «Забайкалец» колхозойхид (Мухаршэбэр) оройдоол хоёрхон һарын туршада 7 мянган хурьга абажа, үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлхэ зорилго урдаа табинхай.

Энэ нилээд харюусалгатай зорилго байһаниинь хэндэшье мэдээжэ. Тиимэһээ хонишод-нэй бүхы тул абалгада эртээнһээ бэлдээд, оролдосотойгоор ...энь һайнаар бэлдэжэ эхилээ. Тэрэнэйнгээ ашаар мүнөө 3 мянга гаран хурьга абаад, нэгэшье гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байна. Хонишодой бригадануудай дундаһаа залуу хонишон Федор Родионовой даадаг ажахын тоосоондо ороһон бригадынхид 650 эхэ хонидһоо 400 шахуу хурьга абаад байнхай. Тэрэшэлэн Афанасий Носковой даадаг бригадашье баһал 370 гаран хурьга түлжүүлнэ.

Артелиин хонишод Хориин аймагай Үдын совхозойхидой жэшээгээр Верховно Соведтэ һунгаха һунгалтын үдэр болотор зуун эхэ хонин бүриһөө 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга абаад байхаар шиидэнхэй.

М. Золотарев,
колхозой гэшүүн.

Ч. Диккенсын түрэһөөр 150 жэлэй ойдо

МОСКВА, январиин 29. (ТАСС). Англиин элитэ ехэ уран зохёолшо Чарльз Диккенсын түрэһөөр 150 жэлэйнь ой гүйсэхэнь (1812 оной февралиин 7—1870 оной июниин 9). Уран зохёолшын түрэһэн үдэр Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй һайшаалгаар дэлхэйн олохон оронуудта тэмдэглэгдэхэ юм.

Ойн баярта бэлэдхэл хэгдэхэ үдэрнүүдтэ оронноймнай хэблэлнүүдтэ уран зохёолшын зохёолнууд хэблэн гаргагдана, баярай үдэшэнүүд, лекцинүүд болоно.

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛДЭ—ҮРГЭН ХАРГЫ

Манай ажабайдалда шэнэ шэнэ юумэнүүд үдэр бүри түрэжэ байна ха юм. Энэнь ойлгосотойл даа: коммунизм байгуулгын үедэ хүн бүхэнэй ухаан бэлиг бадаран һалбаржа байна бшуу. Замаймнайшье залууршадай тоо олошорно. Тэдэнэй дүй дүршэлые хаа янагүй тарааха, нэбтэрүүлхэ хэрэгтэ хамагай түрүүн партийна организацинууд анхаралаа табиха уялгатай. Энээн тушаа Н. С. Хрущев иигэжэ хэлэһэн:

«Мүнөө үедэ түрүү совхоз болон колхозой, хүдөө ажахын түрүүшүүлэй, илангаяа электрын хүсөөр үнеэдые һааха Заботиной бүлын баян дүй дүршэлые үргэн далайсатайгаар нэбтэрүүлхэ тон шухала. Ажалай түрүү оншодо миллион хүнүүдые һургаха хэрэгтэй гээшэ...»

Никита Сергеевичын энэ үнэтэ заабариие бодото байдал дээрэнь бэелүүлхын тула Кяхтын совхозой партийна комитет нилээд ехэхэн хүдэлмэри ябуулжа байнхай.

[illegible] жэ тосхонуудта «Заботиной бүлын дүй дүршэл юу харуулнаб?» гэһэн асуудалаар экономическа конференцинүүд үнгэргэгдөө.

Совхозой түб—Киранай адагта болоһон конференцидэ отделениин һаалишад, тугалшад, малшад уригдаһан юм. Усть-Киранай найман жэлэй һургуулиин директор нүхэр Г. Шишмарев хүдөө ажахыгаа улам саашань хүгжөөхын тула «КПСС-эй XXII съезд ямар зорилгонуудые табинаб» гэһэн асуудалаар һонирхолтой лекци уншаа. Тэрэнэй һүүлээр совхозой парткомой секретарь нүхэр Накоряков Заботиной бүлын һайн һайхан эдэбхи үүсхэл тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэ. Ивановска областиин «Шуйский» совхозой һаалишад Дмитрий Ильич Заботин Зинаида Ивановна Заботина хоёр үнеэдые һааха, харууһалхын талаар шэнэ үүсхэл гаргаһан юм. Теэд тэдэ хоёр ямар шэнэ юумэ гаргааб? Тэдэ хоёр үнеэдээ гараар һаахаяа болижо, электрын хүсөөр һаадаг, үнеэдээ уянда байлгахаяа болинхой. Иимэ шэнэ арга хэрэглэһэнэй ашаар Зинаида Ивановна 12 һаалишадай хэхэ хүдэлмэриие гансаараа бүтээдэг болоһон. Үнгэрһэн жэлдэ тэдэ хоёр аяар 600 тонно һү һаагаа бшуу.

Совхозой зоотехник нүхэр Левин, Социалис Ажалай Геройнууд Заботинтоной бүлын түрүү дүй дүршэлые өөһэдынгөө фермэнүүдтэ нэбтэрүүлээ һаа, ажалай бүтээсэ һүраггүй дээшэлхэ байна. Жэшээнь, Киранай адагай фермын үнеэд уянда байдаг, теэд малайнь байрада 100 үнеэн арай шамай багтадаг. Хэрбээ тэдэниие уянгүй байлгабал, аяар 190 үнеэ багтаажа боломоор ха юм. Совхоздомнай һаалишад хүртэнэгүй гээшэ, «ёлочко» табиха асуудалые совхозой дирекци мүнөөшье хүрэтэр шиидхээгүй зандаа. Энэ шухала асуудалые бултаараа хэлсэжэ бэелүүлхэ ёһотойбди.

Үгэ хэлэһэн һаалишад Насабулина, Осеева гэгшэд Заботиной бүлын гаргаһан үүсхэлые үнэн зүрхэнһөө байшаангаа, фермынгээ ажалда бии байгаа дутуу дунданууд тухай хөөрэжэ үгэбэд. Үнеэдые электрын хүсөөр һаадаг болохо гэһэн хөөрэлдөөн хэдэн жэлэй туршада үргэлжэлһөөр. Һаалишадай ажал хүнгэн болгохо, оньһожоруулха асуудал ...һэн шиидхэгдэнэгүй гэжэ тэдэнэр совхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдые шүүмжэлбэ.

Тугалшан нүхэр Семенов малшадай дунда түрүү дүй дүршэлэй муугаар тараагдажа байһан тухай тэмдэглээд, Ивановска областиин һаалишад Заботинтоной дүршэлые совхозой бүхы фермэнүүдтэ нэбтэрүүлхэ тон шухала гэжэ хэлэбэ. Мүнөө жэлдэ малаа булшантайгаар ондо оруулхын тула малшадай оролдожо байхада, совхозой хүтэлбэрилэгшэд ёһотой туһаламжа хүргэнэгүй, тиихэдэ малшадай байра байдалые һайжаруулхын талаар мүртэй юумэ хэгдэнэгүй гэжэ үгэ хэлэгшэ шүүмжэлбэ.

Конференцидэ хабаадагшад Заботиной бүлын дүй дүршэлые һайшаагаад, өөһэдынгөө фермэдэ нэбтэрүүлхэ гэжэ шиидэбэд. Тиихэдэ «ёлочкын» табигдаха байрые январь һара соо барижа дүүргэхыень совхозой дирекцидэ дурадхаба.

Совхозой партком Киранай һүнэй фермэдэ удаа дары дээрэ хэлэтдэһэн асуудалаар экономическа конференци үнгэргөө. Энэ фермэ дээрэ «ёлочко» тодхогдоһон аад, мүнөө хүдэлнэгүй. Ямар шалтагаанһаа тэрэнь хүдэлнэгүйб? Үнеэ һааха байра дулаалагдаагүй, пеэшэн табигдаагүй, түлеэгүй дээрэһээ «ёлочко» ажалланагүй гэжэ һаалишад хэлээ. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд нү-... , Матвеев, Тугаринов, Игумнов түрүү дүй дүршэлые нэбтэрүүлхын түлөө хамагай түрүүн гараа үргэдэг, теэд бодото байдал дээрээ «намһаа саагуур» гэһэндээ сожоошье татангүй ябадаг.

Түрүү дүй дүршэлые тарааха хэрэгтэ совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй иигэжэ хандадагынь угаа гэмшэмээр. Ушарынь фермэнүүдэйнь һаалишад дутамаг ха юм. Тэдэнэрһээ «һүн юундэ багаар һаагданаб?» гэжэ асуухада, «һаалишад олдоногүй» гэжэ шалтаг билтаг бэдэрхэ зантай юм. Энэ шалтагтань Заботиной бүлын гаргаһан үүсхэл харюу үгэнэ бэшэ гү? Тиихэдэ совхозой парткомой һайн һайхан хэрэг эхилһэниинь һайшаалтай, теэд тэрэнээ бодото байдал дээрэнь бэелүүлхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

В. Ванчиков.

РЕПОРТАЖ

КОММУНИСТЫН ХҮТЭЛБЭРИЛДЭГ БРИГАДАДА

«Үглөөдэр айкомой пленум болохонь. Малаа бэшэндэ даалгаад, эртэхэн ерээрэй...» гэһэн захяа Чимит-Доржо Галсановта хүргэгдэбэ. Энэмнай тэрэ һүниндөө түрэхэ болоһон хонидоо манажа, ээлжээгээр һахилсажа хоноод, үглөөгүүр эртэ Дабаата нютагһаа гаража, совхозойнгоо нэгэдэхи отделениин түб—Эрхирэгтэ ерээд байгаа бэлэй.

Бүри урда үдэрынь Онохойн совхозой контородо нүхэр Галсановай даадаг отарые «эгээл түрүү отарамнай» гэлсэжэ байһан юм. Хүрин улаан шарайтай, хүдэр бэетэй энэ хүнтэй уулзаад байхада, нээрээшье ажал хүдэлмэридэ дадаһан, ажалша бэрхэ хүн гэжэ ойлгохоор.

—Үнгэрһэн намар хонидоо бултыень искусственна аргаар үрэжүүлээ юумэбди. Һая шалгажа үзөөбди. Булта хурьгалха, нэгэшье хонин һубайрхагүй,—гэжэ коммунист Галсанов хэлээд:—манайда хүрэжэ ажалыемнай хараарайгты. Олон хурьгадтай болоод байнабди,—гэжэ нэмэбэ.

Дабаата нютаг. Нүхэр Галсановай отарын буусада үбһэ тэжээл нилээд ехэ зөөгдэжэ абтаһан байба. Хашаа соогоо һайхан үбһэ хонидтоо тараажа байһан Ешин Галсанова, үглөөнэй гансааран ажаллажа, баһал ажалдаа ехэ тухашарһан хэбэртэй.

—Тэрээхэн һүрэг хонидоо харажархёод ерэхэмни. Хурьгалха дүтэлһэн хонид бии юм һэн,—гэбэ...

Энэ үедэ ветфельдшер Цыден-Еши Ринчинович Дондуковтой хурьгадайнь байрада оробобди. Газаагуур ябажа байһан хүнэй тэндэ ороходо нэм гэмэ дулаан. Байрынь дундуур түхеэрэгдэһэн хашалтанууд соогуур һая түрэһэн олон хурьгад эхэнүүдтээ хаалтатай, даар-дарья маа-ралдана. Досоогуурнь лампочканууд тодхогдожо, зайн галаар һаруултууланхай. Харахадашье зохид.

Тиигэһээршье байтарнай отарын хонишон Ешин Галсанова газааһаа орожо ерэбэ.

—Хэды хурьгатай болоод байнабта? — гэжэ асуухада: «...Дүшөөд болоо. Иигээд үглөө мүнөөгүй, хоногой 20—30-даараа абтажа эхилхэнь ааб-за. Тиихэдэнь бүрил сүлөөгүй болохобди» гэбэ.

Отарын эхэ хонид һүниндөө бүтүү дал соогуураа оруулагдана. Ехэ байрынь нэгэ захада түхеэрэгдэһэн хурьгадай хашалтануудай хоёр талаар хонидые оруулжа хонуулхадань байрань досоогоо ехэ халуун бэшэ, нарай хурьгадые түлжүүлхэдэ тааруу болоно. Оройгоороо һайн вентиляцитай тула дороһоо шииг нойто татанагүй.

—Хонидоймнай байранууд уужам ехэ даа. Халуун намарай заһабарилагдажа, дулаалагдаа юм. Хурьгадай олоороо абтажа эхилээ һаа, тэрэ баруун урдахи байрадаа оруулхабди,—гэжэ эндэхид хэлэнэ.

Нёдондо Дабаатын отара ажахын тоосоондо оруулагдаа. Тиигэжэ хонишод бүхы ажал хүдэлмэреэ өөһэдынгөө хүсөөр хэһэн, 1000 гаран центнер үбһэ бэлдэжэ абаһан байха юм. Үбэлжэлгэдэ һайнаар бэлэдхэжэ ороһон энэ отарын ажал хүдэлмэри урагшатайгаар ябана. Тус бригадада Ч. Чимитов, З. Гуруев, Д. Очирова гэгшэд магтаалтайгаар ажалладаг. Хони, хурьгадынь минеральна тэжээлээр дутаагдаанагүй. Мүн нарһанай шэлбүүһэ хонидто үдэр бүри асаргадажа үгтэдэг гуримтай.

Ахалагша хонишон нүхэр Галсанов өөрөө коммунист һэн туладаа газетэнүүдые ходоодоо абажа уншадаг. Шэнэ һонинуудые бригадынгаа гэшүүдтэ дуулгажа байдаг хүн юм. Хориин Үдын совхозой түрүү хонишон Димит-Ханда Лубсановагай республикын хонишодто хандаһан бэшэгэй газетэдэ толилогдоходо коммунист Галсанов бэшэ нүхэдтөө ойлгуулжа үгэһэн, хонишод тодорхой зорилгонуудые урдаа табиһан байна. Энэ оной түрүүшын гурба һарын туршада тус отарынхид 750 эхэ хонидоо бултыень хурьгалуулжа, 100 эхэ хонин бүриһөө зууһаа үсөөн бэшэ хурьга абажа түлжүүлхэ хүсэлтэй.

—Коммунист Галсановай хүтэлбэрилдэг бригада абаһан уялгаяа бэелүүлхэшье байха. Зоригтой шадамар хүнүүд эндэ ажалладаг ха юм,—гэжэ нютагайхидынь магтана.

Т. Гармаев.

Заиграй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **Е. Галсанова түлжүүлжэ байһан хурьгаяа баряад байна.**
АВТОРАЙ фото.

ГОРОХ ТАРИЖА ҺУРА

ОРОЛДОБОЛ ҮНДЭР УРГАСА АБТАХА

Энээнһээ урагша олонхи колхоз, совхозууд имагтал ногоо, зелёнко ехээр тарижа, адууһа малаа үбһэ тэжээлээр гүйсэд хангадаг болохые оролдодог байгаа гээшэ. Теэд тэрэнһээнь ямаршье үрэ гараагүй. Үхэр малай жэлһээ жэлдэ үбһэ тэжээлээр, илангаяа шэмэтэй һайн, белок, витамин ехэтэй тэжээлээр дуталдадаг заншаа байһаниинь элитэ.

Тиимэһээ партиимнай Центральна Комитет ниитын адууһа малай тоо толгойе эрид олошоруулжа, ашаг шэмыень түргэн дээшэлүүлхэ гэбэл, нэн түрүүн тарилангай гектар бүриһөө шадаал һаа, шэмэтэй белок, витамин элбэгтэй тэжээл ехээр абахын түлөө тэмсэхэ шухала гэжэ заана.

ГОРОХ ЮУГЭЭРЭЭ ҺАЙН БЭ?

Манай республикын эрхэ байдалда кукуруза болон нэгэ жэлэй бобово ургамалнуудые ехээр тарижа, һайнаар ургуулаал һаа, үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэгдэхэ байна. Орооһото-бобово ургамалнуудые, илангаяа горох ехээр таридаг болоо һаамнай зохистой тэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ **горохын орооһондо белок ехэтэй, мүн аминокислота, углеводууд болон минеральна дабһан, витамин гэхэ мэтэ малай, хүнэйшье бэе махабадада туһатай бодосуудаар элбэг байдаг юм. Тэрэшэлэн горохын һолоомо овёсой гү, али ячмениинхидэ орходоо 2—3 дахин ехэ белогтой байдаг гэжэ тодорхойлогдонхой.** Гадна энэ ургамал газарай хүрьһэндэ азот ехээр үгэжэ, үрэжэлтэй баян болгодог гээшэ. Шэнжэлэгдэжэ ... мүн түрүү дүй дүршэл дээрэһээ харахада, урда жэлынь горох тарижа, һайнаар ургуулаад, һүүлээрнь тэндэ шэниисэ, овёс, хартаабха, сахарай свёкло тарихада элбэг баян ургаса абтадаг байна.

Гэхэтэй хамта республикымнай алиншье аймагта бобово ургамалнууд, илангаяа горох үшөөл багаар таригдана. Үнгэрэгшэ жэлдэ бүхыдөө 6 мянган гектарта горох таригдаа һэн. Тэрэнэйнь ехэнхи Кабанскын, Байгалай, Оймурай, Саянай совхозуудта, Түнхэнэй аймагай «Сибиряк», Мухаршэбэрэй аймагай «Забайкалец», «Знамя Ленина», «Путь Ленина» колхозуудта таригдаһан байгаа. Тиихэдэ Хориин, Яруунын аймагуудта нэгэшье гектар горох таригдаагүй.

ДҮЙ ДҮРШЭЛ ЮУ ХАРУУЛНАБ?

Энэ ургамалые зүбөөр тарижа, һайнаар ургуулһан ажахынууд баян ургаса абаа. **Жэшээлхэдэ, Оймурай совхозойхид 387 гектар дээрэһээ га бүриин 12,3 центнер горохын орооһо хуряагаа.** Харин тэдэнтэй зэргэлжэ байдаг Шергинскэ совхозойхид һураггүй бага ургаса абаһан байха юм. Байгалай, Кабанскын, Баргажанайшье совхозуудта горох тариһан газарай гектар бүриһөө 5,3—6,9 центнер хүрэтэр үрэһэн абтаа. Хэдэн жэлэй туршада энэ ургамалые тарижа, нилээд дүршэлтэй болоһон «Сибиряк» колхозойхид (Түнхэн) гансахан мүнөө жэлдэ 6 тонно шахуу горохын үрэһэтэй боложо шадаа.

Республика доторнай гол түлэб гурбан ондоо түргэн эдеэшэдэг сортын горох үниинһөө хойшо таригдажа нютагжанхай. Энэ «Капитал», «Урожайный», «Торсдаг» болоно. Илангаяа «Торсдаг» гэжэ түргэн эдеэшэдэг сортын горох манай эндэ үниинэй дэлгэрэнхэй. Эдэ гурбан сортын алиниингшье газар нютагайнгаа эрхэ байдалда таарлаад байхадаа бараг һайн ургаса үгэдэг. **Кабанскын, Түнхэнэй үрэһэнэй туршалгын участогуудта һүүлэй хэдэн жэлэй туршада «Капитал» гэжэ сортын горох гектарай 12 центнер ургаса үгэһэн байна. Тиихэдэ «Урожайный» гэжэ сортын үрэһөөр тариһан газарһаа зарим жэлдэ га бүриһөө 20—24 центнер орооһон абтаа.** Бичурын аймагта гектарай 12 центнер горох хуряагдаа һэн. **Түнхэнэй аймагтахи гүрэнэй үрэһэнэй туршалгын участогта һүүлэй 4 жэлэй туршада «Торсдаг» гэжэ сортын горох гектарай дунда зэргээр 26,9 центнер ургаса үгөө юм.** Эдэ сортнуудай үрэһэниһөө заримандаа бүришье дээшээ, 39,2 центнер хүрэтэр ургаса абтадаг.

Тиибэшье олонхи колхоз, совхозууднай горох ехээр таряад, һайнаар ургуулдаг боложо үшөөл шадаагүй байна. Нёдоной зарим ажахынуудта тон бага ургаса абтаад, тэрэнэйнгээ ехэнхиие хүсэд эдеэшэхыень хүлеэнгүй, миин сабшажа, үбһэн болгожорхиһон ушаршье бии. Гадна олонхи колхоз, совхозууд горох багахан газарта тариһан мүртөө, тэрэнээ хаһа сагтань хадажа, сохижо абаагүй, хосоргоһониинь ехэл халагламаар.

Зарим ажахынуудта горох тарилгын агротехникын заабари, эрилтэнүүдые хазагайруулһан баримтаншье үзэгдэнэ. Жэшээнь, тэрэнээ ехэ хожомдуулжа таряад, газарайнгаа хүрьһэ хүсэд һайнаар элдүүрилжэ шадаагүй, мүн тэндээ ондоо тээһээ асарһан, нютагтаа таарахагүй үрэһөөр тариһан байна. Тэрэшэлэн горохоёо муугаар хуряажа, гээлтэ хоролтодо оруулхаһаа эхилээд, бага ургаса абтаһанай шалтагаан олон.

ТАРИЛГЫНЬ АГРОТЕХНИКЭ ЯМАР БАЙХАБ

Туршалга хэгдэһэнэй ёһоор, түрүүшүүлэй дүй дүршэл дээрэһээньшье харахада, элдэб янзын хүрьһэтэй газарта горох муу бэшээр ургана. Шиигнойто барисатай хара шоройтой, мүн дэгнүүл һайнтай үнэһэлиг, бутархай хүрьһэтэй газартаншье тэрэниие тарижа болоно. Илангаяа хатааһан намаг, торф ехэтэй хүрьһэндэ горох набша намаа элбэгтэйгээр ургадаг. Дан хүндэ бэшэ шабарлиг, бага элһэтэйшэг хүрьһэтэй газарта энэ ургамал һайнаар гарадаг юм. Харин хэмгүй хатуу, хужармаг, дабһа ехэтэй шоройдо мууса ургадаг байна.

Һайса элдүүрилэгдэжэ, зөөлэрһэн, буртаг үбһэ, үрмэдэһэгүй сэбэр газарта тэрэниие тарихада таарамжатай. Манай эндэхи эрхэ байдалда үрэһэ ургуулжа абаха гэбэл, урда жэлынь шэниисэ тариһан паар дээрэ горох тарихада зохистой. Хэрбээ паар дээрэ таряад, ургасыень эртэ хуряажа абаха һаа, эгээл түргэн эдеэшэдэг «Торсдаг» сортын үрэһөөр тарихада һайн. Элдэб хоротон, хорхой шумуулай олон болохогүйн тулада горох нэгэ газарта хэдэн жэлдэ удаа удаагаар тариһанай хэрэггүй.

Горох тариха газарай хүрьһэ илангаяа зөөлэн болотор элдүүрилжэ, үндэһэнэйнь шоройдоо гүнзэгыгөөр орохоор болгохо шухала. Тиихэдэ тэндэнь шииг нойтон, агааршье оросотой байха ха юм. Элдэб химическэ арга хэрэглэжэ, газарайнь хүрьһэ һайнаар элдүүрилээд байхада, буртаг үбһэнииинь үгы хэгдэхэ, ургасаншье һураггүй дээшээ байха бшуу. Хэрбээ урда жэлынь ямар нэгэн пропашной ургамал таригдажа, газарынь һайса элдүүрилэгдэһэн, сэбэр байгаа һаань, тэрэниие намар дахин хахалһанай үлүү, миил лущени хээд орхиходо өөрэгүй. Горох тариха газарые хабар элдүүрилхэдээ түрүүн борнойлоод, һүүлдэнь гүнзэгыхэнөөр культиваци хэжэ, дахин борнойлһонойнгоо удаа тариха хэрэгтэй. Тиигэжэ һайса зөөлэрүүлэгдэһэн хүрьһэн дээгүүр тарихынгаа урда гү, али тариһан хойноо багахан хадхуууртай каток шэрэжэ, нягтаруулхада зохистой. Тарилгын һүүлээр каток ябуулаа һаа, хойноһоонь заабол борнойлхо хэрэгтэй.

Энэ ургамалые тариха газарта наг шэбхэ, минеральна утэгжүүлгэ ходо гаргажа байбал, ургасань эрид дээшэлдэг гээшэ. Илангаяа фосфорно утэгжүүлгэ ямаршье хүрьһэндэ һайн үрэжэл үгэдэг. Харин калийна утэгжүүлгэ хүнгэн элһэлиг, хүрьһэтэй газарта таараха байна.

> „Хабар таридаг орооһото ургамалнууд сооһоо горох эгээл үндэр баян ургаса үгэжэ шадаха байна"
> *(Н. С. Хрущев)*

ТАРИЛГЫН БОЛЗОР, ҮРЭҺЭН ТУХАЙ ХЭДЭН ҮГЭ

Наринаар илгагдаһан томо орооһотой, нютагжаһан сортын үрэһөөр тарихада ургасань хараа байса дээшэлдэг. Хэрбээ ургасыень һайса эдеэшүүлээд абажа, орооһыень үрэһэн болгохо һаа, хабар тэрэниие эртэ орооһото ургамалнуудтай адли тариха ёһотой. Ургасыень сабшажа малда эдюулхэ, силос дараха һаа, горохые хожомшог, майн хуушаар, июниин эхеэр тарихада болохо. Юуб гэхэдэ тэрэ үедэ хура бороо ехээр орожо, набшанамаань һайнаар гараха юм. Тиихэдэ ургасыень эдеэшүүлжэ, орооһо элбэгээр абаха гэбэл, тэрэниие холисогүйгөөр тариха хэрэгтэй. Горох хэрэглэгдэһэн паар дээрэ гол түлэб квадратно-гнездовой аргаар таридаг гээшэ. Харин бэшэ тээнь тэрэниие миин юрын аргаар тарибал дээрэ.

Тарилгын нормо хэды шэнээн байхаб? Кабанскын үрэһэнэй туршалгын участогайхид гектар бүридэ дунда зэргээр 200—230 килограмм үрэһэ тарина. Квадратно-гнездовой аргаар таряа һаа, тэрэнь үшөө бага байха ушартай. Хэрбээ горохын үрэһөөр дутамаг һаа, тэрэниие шэниисэтэй холёод, гектар бүридэ 30—40 килограмм орооһо тарихада болоно. Горох шэниисэ хоёрые холижо тариһан газарай орооһонойнь ургаса муу бэшэ байдаг гэжэ дүй дүршэл харуулна. Хуряахаданшье тиимэ бэрхэтэй бэшэ юм.

Үрэһые, газарайнгаа хүрьһэнэй шанарые хараада абажа, гүнзэгыдэ, гүйхэндэшье тарихада болохо. Жэшээнь, хүнгэншэг элһэлиг, мүн шабарлиг хүрьһэтэй газарта горохын үрэһэ 5—7 сантиметр гүнзэгыдэ, бүри хүндэ хатуушаг шоройтой газарта 3—4 сантиметр гүнзэгыдэ тарибал зохистой.

Тарижа дүүргээд, 4—7 хоноһон хойно газараа дээрэһээнь борнойлхо шухала. Удаань 5—10 хоноод, дахин хоёрдохёо борнойлходо өөрэгүй. Хэрбээ эшэ набшынь бултайгаад байгаа һаань, хүнгэхэн модон борнойгоор үдын хойно, ургасын наранда халаад байхадань борнойлхо байна. Гадна хаһа сагтань буртаг үбһыень сэбэрлэжэ, хоротон, хорхой шумуулһаа һэргылхэ хэрэгтэй.

Горохын ургасые һая сэсэглэжэ байхадань сабшажа, малда эдюулхэ гү, али дээрэнь адуулхада болохо. Харин тэрэниие үбһэн болгожо абаха байбал, буурсагтай боложо эхилхэдэнь хуряаха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ энэ үедэ эшэ набшынь ургаса эгээл ехэ болоод, мүн белогшье элбэгтэй болоод байдаг. Орооһыень хуряажа абаха гээ һаа, тэрэнэйнгээ буурсагуудай 70 процентын һайса хатаад байхада амяарлан хадажа эхилхэ шухала.

Ургасые ваалаа өөрөө хаядаг жаткаар, мүн лобогрейкэ, үбһэнэй косилка, тусгаар түхеэрэлгэтэй комбайнаар амяарлан хадажа болоно. Хэрбээ бүхы буурсагуудайнь 90 процентһээ бага бэшэнь эдеэшээд байгаа һаань, комбайнаар сэхэ хуряаха ёһотой. Хэнэйшье мэдэһээр горох һайнаар, үдхөөр ургахадаа, эшэ набшань ехээр орёолдожо унаад, машинаар хуряахада бэрхэтэй, гээлтэ хоролтошье ехэ гарадаг гээшэ. Тэрэниие хоёр дабхар хюрөөтэй тусхай машинаар хадахада ургасын гээлтэ һураггүй бага болодог.

Ургасаяа комбайнаар хуряажа гү, али миин молотилкаар байра дээрэнь сохижо бутархагүйн тула барабанууддай хоорондохи, мүн доодо тээхи забһарыень бага болгожо, эрьелдэсыень минута соо 500 хүрэтэр аалидуулха хэрэгтэй. Горохын ургаса ондо ондоо эрьесэтэй аад, хоёр молотилкатай комбайнаар сохижо абахада таарамжатай. Тиимэ хоёр молотилкатай комбайн ажахынуудта олон болонхой.

Горохын орооһые һолоомын бутархай болон элдэб үлэгдэлһээ сэбэрлэхэдээ түрүүн тэрэниие комбайн, молотилкада хэдэг. Харин хоёрдохёо дахин сэбэрлэхэдээ «ВС-2 № 5» түхэлэй сортировкоор, мүн «триумф», «ВС-8», «ОВ-10» гэжэ веялкэ, сортировконуудаар «ВИМ СМ-1», «ВИМ СМ-2», «ОС-1», «ОС-3», «ОСМ-3У», гэхэ мэтэ орёо нарин машинануудаар илгажа, сэбэрлэдэг байна. Орооһыень сэбэрлэхэ, илгахадаа нэгэ мүһэн хатаажа абаха ёһотой.

Илгагдаһан, сэбэрлэгдэһэн орооһыень 14—15 процент шиигтэйгээр склад, амбаартаа хаахада өөрэгүй. Тэрээнһээ нойтон һаань, тусхай оньһон сушилкада хэжэ заабол хатааха шухала. Ехэ нойтобор үрэһэ овёсой, хара таряанай гү, али ячмениин үрэһэнтэй холёод хатаахада һайн.

Н. С. Хрущев Сибирьтэ бобобо ургамалнуудые ехээр таридаг болохо тухай хэлэхэдээ, илангаяа горох эндэ һайнаар ургаха байха гэжэ зааһан байна. Юуб гэхэдэ горох богонихон болзорто ургажа, бусад бобово ургамалнуудһаашье урид эдеэшэдэг. Тиигээд тэрэниие оньһон аргаар хуряахада таарамжатай. Байгша ондо Бурят ороноймнай колхоз, совхозууд орооһото-бобово ургамалнуудые, нэн түрүүн горох хэзээ хэзээнэйхиһээ элбэгээр тарижа, һайнаар ургуулхын түлөө бодотоор тэмсэхэ бэзэ гэжэ хүлеэгдэнэ.

А. Цепенко,
Бурядай хүдөө ажахын туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

Горох богонихон болзорто ургажа эдеэшэдэг. Энэ ургамал шэнгисэһээ 15 хоногоор урид эдеэшэнэ. Тиихэдэ зарим сортын горох оройдоол 65 үдэр соо эдеэшэжэ үрдидэг байна. Тиимэһээ горох хабар тарһад, намар эртэ хуряажа, газарыень хахалаад, шэнгисэ болон бусад ургамалнуудые хадажа эхилхэдэ, таарамжатай.

Паарай орондо— горох

(Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой главна агроном И. А. КУЛИК)

Үнгэрэгшэ жэлдэ 100 гаран гектарта горох таригдаһан аад, мүртэй ургаса абтаагүй. Энээндэ бидэ өөһэдөө зэмэтэйбди.

Хуряалгын хүдэлмэриие оньһожоруулжа шадаагүй дээрэһээмнай, ургаса гээлтэ хоролтодо ехэ ороо. Мүн газарнай ёһоор элдүүрилэгдээгүй үтэгжүүлгэшье өөдтэй гаргагдаагүй байгаа.

Харин байгша ондо горох 300 гектарта тарижа, агротехникын бүхы заабарине наринаар сахин, ургасаяа харууһалжа, хуряажа абахабди. Саашадаа өөһэдын үрэһэтэй болоходоо сэбэр паар байха бүхы газартаа гол түлэб горох тараад, тэрэнээ намар эртэ хуряажа, газарыень хахалхабди. Тиигээд хойто хабарынь тэндээ ямар нэгэн ургамал тарихадамнай һайн ургаса абтаха ха юм. Энээнэй ашаар жэлдээ нэгэшье гектар газар аша үрэ үгэнгүй, хооһон байхаа болихо бшуу. Гадна энээнһээ урагша мүртэй ургаса үгэдэггүй овёс малда ногоон зандань сабшажа эдюулхын түлөө тарижа, ехэ алдуу хэдэг байгаабди.

БУРЯТ ҮНЭН

2-дохи нюур

ТҮРҮҮШЫМНАЙ АЛХАМ

Ниитын адууһа малые шэмэтэ һайн тэжээлээр гүйсэд хангахын тула, нэн түрүүн кукуруза болон бобово ургамалнуудые ехээр тарижа, зүбөөр ургуулха шухала байһаниинь элитэ.

Тиимэһээ мүнөө колхоз, совхоз бүхэн газар тарилангай хубаарилгые шэнээр табижа, заабол сэбэр паар бэлдэхэ, ногоо тарихала болёод, харин пропашной севообородой ёһоор гол түлэб кукуруза, горох, бобы, сахарай свёкло гэхэ мэтые ехээр таридаг болохонь гээшэ. Манайшье колхозойхид энэ талаар горьтой хүдэлмэри хэжэ эхилэнхэй.

Жэшээлхэдэ, нёдондо түрүүшынхеэ 12 гектарта «Торсдаг» гэжэ сортын горох тарижа туршаабди. Хэрбээ үрэһөөр элбэг һаа, бүришье ехээр тариха һэмди. Тиибэ ябашье га бүриһөө 10 центнер горохын орооһон абтаад, мүнөө жэлдэ өөһэдынгөө үрэһөөр энэ ургамалые 100 гектарта тариха аргатай болообди. Үрэһэмнай хүсэд сэбэрлэгдээд, һайса илгагданхай. Саашадаа үрэһэ бүри ехээр бэлдэжэ, 1963 ондо 500 гектарта горох тарихамнай.

Агротехникын ямар онол арганууд хэрэглэгдээб гэхэдэ, түрүүн хабар газараа һайнаар хахалаад, майн 5-һаа 8 болотор тарижа дүүргээбди. Газарайнь хүрьһэн дээрэһээ тусхай катогоор һайса жэгдэлэгдэһэн байгаа. Горохын үрэһэн овёстой холигдожо, юрын сеялкээр таригдаа юм. Ургасань яһала хаһа сагтаа һайнаар, жэгдэхэнээр гаража эхилээд, хабарай хүйтэн хюруудашье гэмтээгүй.

Августын эхеэр ургасынгаа эдеэшэжэ эхилхэдэ үбһэнэй косилкаар сабшаад, тэрэнээ тармажа ваал болгообди. Удаань хатаһан ваалаа «С-6» комбайнаар хуряажа, сохёобди. Тиигэжэ сабшаһан горох дээгүүрээ ябажа, тармаха, хуряахадамнай гээлтэ ехэ гараа. Харин мүнөө жэлдэ ургаса хуряалгын хүдэлмэриие сүм оньһожоруулжа, тэрэнээ амяарлан хадаад, суглуулжа сохихобди.

Байгша ондо горох холисогүйгөөр тарихамнай. Түрүүшүүлэй дүй дүршэл дээрэһээ харахада горохые гансаарайнь холисогүйгөөр тарихада баян ургаса үгэдэг байна. Гадна һолоомоншье белок ехэтэй, тэрэниие үйрүүлээд, гахайда эдюулхэдэ айхабтар һайн тэжээл болодог. Горохын ургаса харууһалгада гаргаша ехэ гарадаггүй, тиимэһээ центнер орооһонойнь өөрынь үнэ сэн тон химда байха ушартай.

Ф. Пашкова,
Кяхтын «Родина» колхозой агроном.

АМЯАР ТАРИГД

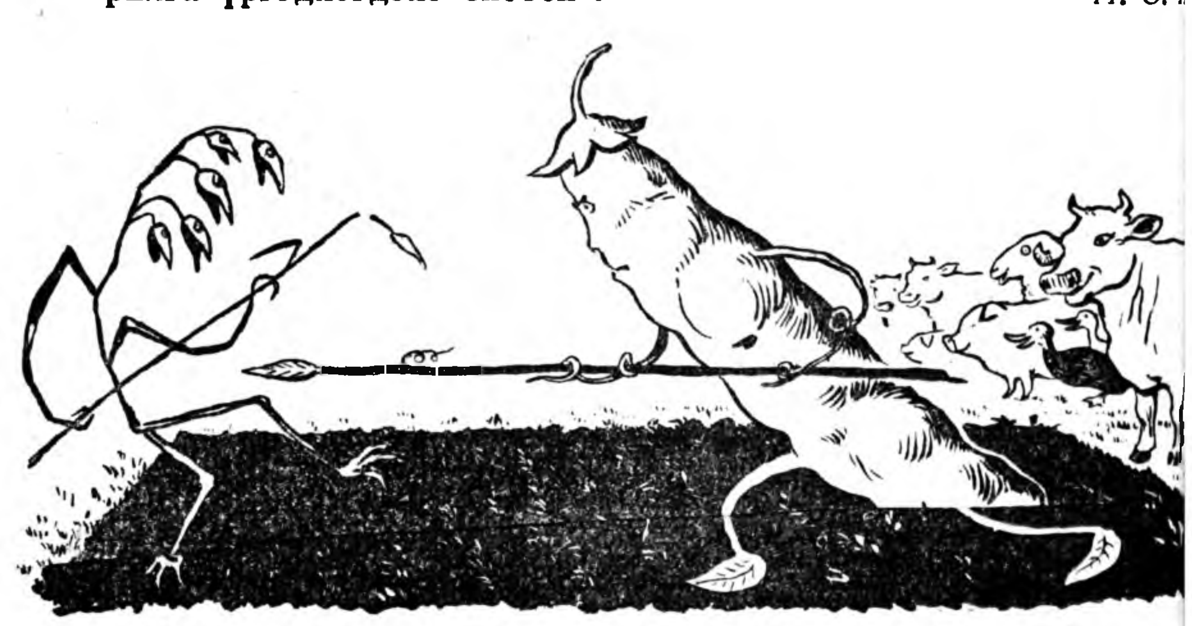
(Байкало-Кударын Оймурай совхоз агроном К. Б. БА

Манай совхозойх хамта 390 гектарта сэтэй холижо таряад дунда зэргээр 13,1 са абаа һэн. Тиихэдэ мынхиднай гектарай нер горохын орооһо

Энэ ургамалые хаб ниисэ, хара таряанта зорто тарихада хамаа шэ жэлдэ бидэ майн хүрьһэнэй 2—3 граду байхада таряабди. Тэ орооһото ургамалнууд 10—15 хоногоор урид таряанда жэгдэрэн ор хадажа, хуряажа, аба байгаа. Тиигэбэшье ниисэтэй холижо тар дуу хээбди. Хэрбээ согүйгөөр тарижа, ту наар амяарлан хад һаамнай, бүришье ехэ ха һэн. Энэ жэлдэ дээрэ холисогүйгөөр хамта 350 гектарта һо ургуулхабди. Хар горох тариһан газарна тэй, нилээд үрэжэлтэй хой. Тиимэһээ мүнөө ниисэ, кукуруза таря мнай.

> **„Бага ургаса үгэдэг ургамалнууд һэлгэгдэжэ, мүн нэгэ гоон, овёсой зелёнко гэхэ мэтэһээ газарнай сүлөөлэгдэжэ, жээлдэ орохо бобово, илангаяа горох болон бусад ургамалну рилга үргэдхэгдэхэ ёһотой".**
> *Н. С. Х*

Үйлэ удхань үнэн юм,
Үльгэр туужа бэшэл юм...
Тэнгэр дээрэ бэшэл даа,
Тэнюун газар дайдадаа,
Голуулхадажа голхорһон
Горох уйдан һуудаг һэн...
Һахал һамбай һагсайса
Һайзгай янзаар табинхай.

Үлэн хооһон Овёсшье
Үрэжэлтэ талаяа «хүхэһөөр» һэн.
Яндан үрэгүй паар дээрэ
Ямба хүндөө олошонхой,
Хяаг, үбһэ, хагданшье

Хятайн Горохдоо хүлээнхэй,—
Үнэн үйлэ ушарын лэ

Иимэл байһан юмэ лэ...
...Үнэн бэеэ бэелһээр
Үндын Горох бодоод,
Дэрһэн шэлбэтэ «хания»
Дэгэд саашань залабал даа.
«Саг — сагтаа,
Сахилза — хүхэдөө» зохид даа.
Тархяа сайһан «Траваполка»
Тусгаар «пенсидэ» гарабал даа.

Зурагынь Н. Г
шүлэгынь Ч-Ц.

Алдуугаа дабтахагүйбди

(Заиграйн аймагай „Гигант' колхозой агроном К. Д. ЯКОВЛЕВ)

Эгээл түрүүшынхеэ нёдондо 23 гектарта «Уладовский» гэжэ сортын горох шэниисэтэй холижо таряа һэмди. Тэрэмнай сэбэр паар дээрэ майн 10-һаа таригдаа.

Ургасын хойноһоо ехэ харууһалаашьегүй һаамнай, бараг һайнаар гараа юм. Теэд тэрэнээ хуряаха болоходоо тусхай машинагүй дээрэһээ, морин косилкаар сабшажа, тармуураар тармаад, комбайнаар сутлуулжа сохёобди. Тиигэжэ хадаһан ургаса дээгүүрээ хэдэн дахин ябахадамнай гэшхэгдэжэ, үльтилэгдэжэ, гээлтэдэ һайса ороо. Тиибэшье 100 гаран центнер горохын орооһон абтаа, мүн малда, илангаяа гахайда эдюулхэ элдэб үлэгдэл, шэмэтэй һолоомо ехэ гараа һэн.

Байгша ондо тусхай шэнэ түхэлэй жатка худалдажа абаабди. Тэрээгээрээ 75 гектар горохынгоо ургаса гээлтэ хоролтогүйгөөр абахамнай лабтай. Тиихэдэ 1963—70 он болотор горохын тарилга 300—700 га хүрэтэр үргэдхэгдэжэ, мүн ургасаншье эрид дээшэлхэ юм.

Минии һанахада, манай эндэхидэл шабарлиг, харабтар шоройтой газарта горохые миил холисогүйгөөр, га бүридэ 2—2,3 центнер үрэһэ хэжэ тарихада зохистой.

Оньһон арга хуряахаб

(Кабанскын аймагай Байгалай главна агроном П. Т ФО

Юуб гэхэдэ нёдондо 780 гектарта горох шэниисэтэй холижо тарихадаа га бүридэ 1,2 центнер шэниисын үрэһэ, 80—90 килограмм тухай горох хаяабди. Тэрэмнай ургахадаа аргагүй шэнгэн байжа, буртаг үбһэндэ ехээр дарагдаа. Тиимэһээ га бүриһөө оройдоол 1,5—2 центнер сэбэр горох абтаһан байна.

Гадна хуряалга дээрэ ехэ бэрхэшээл ушараа. Горохын ургасые һайн эдеэшээд байхадань миин морин косилкаар, мүн лафетнэ жаткаар хадаад, комбайнаар суглуулжа сохиһомнай ехэ гээлтэ гараа. Харин энэ жэлдэ ургаса хуряалгые сүм оньһожоруулхын тула «ЖНБ—3,2» түхэ худалдажа абаад, тэ областнин Льговско станциинхидай жэшээ таарууулжа, ваал гарга байнабди.

Байгша ондо нам 1100 гектар газарта согүйгөөр тарихамнай най эндэ нютагжаһан сортын 800 центнер болонхой. Саашадаа ехээр тарижа, эрх орооһо элбэгээр худ һа малаашье шэмэ гүйсэд хангахабди. Ж ондо хамта 5000 ге таригдахаар хараала

ГОРОХ ГАЗАРЫЕ ҮРЭЖЭЛ БОЛГОНО

(Түнхэнэй аймагай Саянай совхозой глав агроном С. С. ПАРЬЯНОВ)

Эндэмнай горох таридаг болоһоор үнинэй. Теэд тэрэниие зүбөөр тарижа, һайнаар ургуулхын түлөө бодото анхарал үшөөл хандуулагдадаггүй байна.

Үнэндөө горох богонихон болзорто эдеэшэжэ, үндэр баян ургаса үгэжэ шадаха эрхим һайн ургамал бшуу. Горох тариһан газарай гектар бүридэ дунда зэргээр 50—70 килограмм хүрэтэр азот суглардаг. Тиимэһээ тэрэнэй һүүлдэ элдэб орооһото болон бусад ургамал тарихада ехэл таарамжатай.

Мүнөө жэлдэ тэрэниие холисогүйгөөр тарижа, га бүриһөө 14—15 центнерһээ доошо бэшэ ургаса абаха зорилго табигданхай. Тэрэнээ намар хахалагдаһан хуурайшаг добо газарта нари гаар гектарай 2,3— үрэһэ хэжэ тарихабд минеральна үтэгж оруулагдаха юм.

Ойрын жэлнүүдтэ үгы болгожо, орондо горох таряад, һайна бди. Жэшээнь, 1966 гектарта горох тар сымнай ехэнхи гүрэ даха байна.

ПЛАКАТ

НАРИН ДАРХАН

-Андреевич Зай-
лаараа модоноор
ябаһан хүн.
Хориин промком-
үлэй найман жэл
арягүй модошо
хүдэлнэ. Тиихэ
һэн ажалдаа шу-
хандадаг, тэрэ-
лһан мебель ха-
шанартай бай-

ив соогоо хүндэ-
эн дархан Аверьян
нёдондо мартын
ин сельскэ Сове-
ндаар һунгагдаа
һунгагшадайнгаа
дабари бэелүүл-
заабариинь дүүр-
ө хододоо орол-
аг нүхэр юм.
байһан промком-
«Бурцелинстрой»
эдэлдэ һая үгтэ-
й һуури дээрэ Хо-
лга хабсаралгын
байгуулагдаба.
дэ нүхэр Зайцев
лениин 12 хүнһөө
модоной нарин
ай комплексно
хүтэлбэрилнэ.
аа гэшүүдэй хү-

дэлмэри эмхидхэхэ, ударидахынгаа хажуугаар Аверьян Андреевич өөрөө ехэ габшагай бэрхээр ажаллажа, даабаряа үдэр бүри 108—110 процент дүүргэдэг.

Барилга-хабсаралгын управлениин дархашуулай бүтээһэн сонхын колодонууд, раманууд, үүдэнүүд болон бусад нарин зүйлнүүд аймагай совхозуудай шэнээр барижа байһан барилгануудта ябуулагдажа захалаһхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. А. Зайцев.

С. Балдуевай фото.

...НИЗМЫН ШЭНЖЭ НЭБТЭРНЭ

хоной нэгэ үйл-
арадай герой хү-
Лумумбын нэ-
һэн. Урзанда хада
ёдойхо нэгэшье
оной харагдадаг-
ундаа үнгын сэсэ-
оо таригдадаггүй
ь, харин мүнөө
е танихашьсгүй-

хүсөөр хэгдэһэн
эшэб? Үйлсын
бьяа гээшэ. Эндэ
эн үйлсын коми-
эгшэнь нүхэр Ка-
элмэреэ захалха-
үүлэн үйлсэеэ үр-
огоорулха, бол-
эй болгохо гэжэ
ролдолго гаргаһан
шье энэ хэрэгтэ
һуугшадые бүгэ-
лжэ, эдэбхитэй-
уулжа шадаһан

ан үйлсын коми-
ий ариг сэбэрээр
...ардалдо-
үүлгын болон гэ-
соролой хүдэлмэ-
харал хандуулаг-
ай «Коммунизм
ын сахиха ёһо зан-
и», «Гэр бүлэдөө
үүжүүлхэ тухай»,
ханяаданһаа һэр-
гэхэ мэтын һо-
лекцинүүд ажал-
гдаба. Тэрэшэлэн
ий, мүн уласхоо-
он байдалда бо-
һүүлэй һонинууд
лдөөнүүдые саг
эргэжэ байдаг.

үдэлмэрие халан
өө нэгэ һайн та-
хэдэ, хүн зоной
глэмжые хангаха
аа ехэ һаналаа

хамааралсахагүй
үгы. Нёдондонһоо

хойшо һургуулиин наһа гүйсэһэн үхибүүдые бултыень һуралсалда хабаадуулхын зорилгоор комитедэй гэшүүн бүхэн гэр бүхэндэ ябажа, бүридхэл хэһэн, үхибүүдэй гэртээ хайшан гэжэ байдагые, ямараар хүмүүжүүлэгдэдэгые, хэшээлдээ хэр бэлдэдэгые хинан шалгадаг болонхой. Энэ хэмжээнэй аша туһаар муугаар һурадаг хүүгэдэй тоо эрид үсөөрһэн юм. Ойрын сагта һурагшадай нэгэ класста дахин һууха ябадал эсэслэн усадхагдахань лабтай.

Газетэ, журнал захилгын эхилхэлээр энэ комитедэй гэшүүд айлнуудаа хубаажа абаад, хэблэл тараагаа.

Энэ үйлсын комитедэй хэжэ байһан хэрэг үйлэнь тон лэ ехээр һайхашаамааршье, магтамааршье. Энэл ха юм даа манай ажаһуудалда, хэрэг ябуулгада нэбтэрэн орожо байгаа арюун һайхан коммунизмын шэнжэ.
...Патрис Лумумбын бусадта үльгэр жэшээ... моор.

Ш. Санжиев,
Түнхэнэй Хэрэнэй сельсоведэй депутат.

Эрхимлэгшэдтэ—шан

леспромхозой бэ-
Красный Яр гэ-
хүдэлмэришэд со-
сөөндэ һайн ам-
жа, түрүү зэргэдэ
пунктынхид модо
шэрэхэ 1961 оной
арынгаа түсэбые
дүүргэбэ. Тиихэ-
ган түхэригэй ал-
дээ. Мүрысөөндэ
энэ пунктын хү-
Бурядай совнар-
профсоюзай об-
едэй дамжуулгын
нэгэ мянган тү-
хи мүнгэн шанда

участогуудай
игэрһэн мүрысөөн-
леспромхозой мас-
уенко гэгшын хү-
участок шалга-
бэлдэхэ, шэрэхэ
процент дүүргэ-
стогайхид ажалай
ээд ехээр дээшэ-
аа. Участогай мо-
эй ажалай бүтээ-
ит болоно. Үндэр
эр ажаллаһан эн-
эришэд-
совнар-
проф-
астной Соведэй
Улаан туг нэгэ-
шантайгаар ба-

леспромхозой мас-
ровай, Шулуутын
нүхэр Трищен-
үтэлбэрилдэг мас-
стогууд хоёрдохи
жэ, шангуудые

леспромхозой

мастер Абубакиров, Хүрьбын леспромхозой нүхэр Маниев гэгшэдэй даадаг участогууд гурбадахи һуури эзэлжэ, мүнгэн шангуудта хүртэлсээ.

Мүрысөөндэ түрүү һууринуудые эзэлһэн модошод СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын үдэрэй хүндэлэлдэ амжалтаяа арьбадхажа байна.

Н. Тюрнев.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XXII съездын Программа — мүнөө үеын агууехэ манифест дотор соёл гэгээрэлэй үүргэ тухай нилээд дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнхэй. Түрэл партиимнай оюун сэсэн заабаринууд соо композиторнуудышье хүсэн түгэсөөр ажаллахые уряалһан гүнзэгы удхатай эрилтэнүүд бии.

Бурядай композиторнуудай 3-дахи пленум угтуулан

ХҮГЖЭЛТЫН ҮРГЭН ЗАМ ДЭЭРЭ

Арад зонтой нягта холбоо барисаатай байха, тэрэниие шэнэ амжалтануудта уряалха, коммунизм байгуулха агууехэ хэрэгтэ оюун бэлигэйнгээ хабые зорюулха, шэнэ хүгжэмэй шэдитэ һайхан аялга һунган, арад ниитые коммунис үзэлтэйгөөр хүмүүжүүлхэ гэһэн хараа—совет композиторай нангин уялга. Ёһотой һайхан хүгжэм гээшэ хүнэй зүрхэ сэдьхэл соо баяр баясхалан, ирагуу һайхан хүсэл эрмэлзэл түрүүлжэ, эршэ зориг бадаруулдаг ха юм. Бидэ, композиторнууд, газар түби дээрэ коммунизмын наранай мандажа байгаа сагта ажаһууһан хубитайдаа хамсыгаа шуужа, дэлбэрмэ арюун ерээдүйе угтуулан, ажалай шэнэ амжалтануудые түйлаха ёһотойбди.

Урдань манай республикада профессиональна хүгжэм үгы байгаа һааб лаа. Харин мүнөө Москвада хоёр дахин искусство болон литературын декада үнгэргөөбди. Ленинэй орденто оперо болон баледэй театрнай Сибирь соогоо суутай болонхой.

Тингэбэшье дүрбэн жэлэй саана болоһон республикын композиторнуудай нэгэдэхи съездын трибунаһаа үгэ хэлэгшэд: «Манай композиторнууд дуу, романс болон хатар танца, маршнуудые һайн бэшэжэ шададаг болоошье һаа, томо зохёолнуудые үшөөл бэшэнэгүй. Оперо болон баледэй театрын табихаар зохёолнууд бүришье үгы гэжэ шүүмжэлһэн юм. Теэд үнэхөөрөө тэрэ үедэ манай композиторнууд томо зохёолнуудые бэшэдэггүй, баһа Культурын министерство, тэрэшэлэн оперо болон баледэй театр композиторнуудта оперо, балет, симфони, оратори, кантата, инструмент дээрэ оркестртэй наадаха концерт гэхэ мэтэ томо томо зохёолнуудые бэшэхынь захидагшьегүй байгаа.
...һон искусство, литературын хоёрдохи декадын бэлэдхэлэй үедэ манай композиторнууд оперо, балет, кантата болон бусад томо зохёолнуудые эдэбхитэйгээр бэшэжэ эхилээ һэн. Тиин, 1957-58 онуудай үе соо композиторнуудай бэшэһэн зохёолнуудые нэрлэбэл: Д. Аюшеев бурят ба ород арадуудай хоорондохи хани барисаае харуулһан «Анда нүхэд» гэжэ оперо (либреттэнь Н. Балданогой), Б. Ямпилов композитор Л. Книппертэй хамта «Ангара дүүхэй» гэжэ балет, энэ статьягай автор композитор Б. Майзельтай хамта «Инаг дуранай түлөө» гэһэн балет (либреттэнь М. Заславский Л. Линховоин хоёрой) найруулһан байна. Эдэ гурбан зохёолнууд хоёрдохи декадын үедэ Москвада харагдажа, һайн сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм.

Тэдээнһээ гадна ойрын жэлнүүд соо Б. Ямпилов «Бурят арадай амар мэндэ», Д. Аюшеев «Бурят орон» гэжэ кантатануудые, зохёогоод, декадын программада оруулһан байна.

Һүүлэй хоёр жэлэй турша соо композитор Б. Ямпилов колхозой залуушуулай байдалые харуулһан, А. Арсалановай либреттээр «Булагай эхиндэ» гэжэ шэнэ оперо бэшээ. Энэнь Бурядай оперо болон баледэй театрын сценэ дээрэ нёдондо табигдаба. Мүн композитор Д. Аюшеев «Анда нүхэд» гэжэ оперынгоо үргэлжэлэл, хоёрдохи хубинь болохгшо «Аха дүүнэр» гэжэ оперо, энэ статьягай автор мүнөөнэй колхозой залуушуулай байдалые зураглаһан «Бүтээгүй түрэ» гэжэ хүгжэмтэ комеди, тиихэдэ баһа композитор Б. Майзельтай хамта арадай үльгэрэй аялгаар «Алтан зула» гэжэ шэнэ балет найруулжа дүүргэв. Эдэ гурбан зохёолнуудые оперо болон баледэй театр 1962 ондо табихаар хараадаа абанхай. Гадна Москвагай композитор Степанов «Галсан» гэжэ оперо бэшээ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ залуу композиторнууд Д. Яхунаев, Ч. Павлов, Б. Балдаков, А. Попов, В. Хижняков, Улан-Удын хүгж... ...училищиин һурагша Г. Дашапылов гэгшэд дуунууд, романснуудые ходо бэшэдэг болонхой.

Р. Маймескул нэгэ акттай хүгжэмтэ комеди зохёогоо, Свердловскэ консерваториин 5-дахи курсын студент С. Манжигеев һүүлэй хоёр жэл соо хэдэ хэдэн һонирхолтой дуунуудые ба квартет (хоёр скрипкэ, альт ба виолончель дээрэ) наадаха пьесэ бэшэжэ дүүргээ.

Алма-Атын консерватори дүүргэһэн Б. Олзоев бурят хүгжэмэй хүгжэлтэ тухай шүүмжэлэл бэшэхынгээ хажуугаар, мүн бурят хэлэн дээрэ дуунуудые найруулна.

Ч. Павловай «Сэлэнгын баруун тээ», Д. Яхунаевай «Инагни», В. Маймескулэй «Натагар шарахан Санжидмаа», Б. Балдаковой «Баргажан» гэһэн дуунууд арад зондо үргэнөөр мэдээжэ болонхой.

Эдэ залуу композиторнуудай зохёолнууд хэдышье дутагдалнуудтай һаа, аялгануудынь уян, түргэн халуусатай, зүрхэ татамаар байха юм. Зүгөөр залуу хүгжэмшэдэй теоретическэ бэлэдхэлээрээ һула байһан дээрэһээ зохёолнуудынь ехэ дутагдалнуудтай байна.

Зарим тэды амжалтануудые түйлаһан байбашье, республикын композиторнуудай союзай хүдэлмэридэ нилээд олон дутуу дунданууд бии. Энээн тухай эрид хурсаар хэлэмээр. Мүнөө хүрэтэр нэгэшье симфони, оратори, концерт, трио, квартет гэхэ мэтын томо томо зохёолнуудые манай композиторнууд бэшээдүй байһаар. Мүнөө үеын байдал харуулһан, совет хүн тухай, тэрэнэй ажабайдал, ажал хүдэлмэри тухай оперо болон баледүүд үсөөн, энэнь арад зонтоёо композиторнуудай бата бэхи барисаагүй, ажабайдал хүсэд һайн мэдэдэггүй дээрэһээ болоно.

Манай республикын композиторнууд мүнөө сагай арад зоной ажабайдалые гүнзэгыгөөр харуулһан томо томо зохёолнуудые үсөөнөөр бэшэнэ ... аллуу болохогүй. Энэ хадаа илангаяа ургажа ябаһан залуу оюутанда хамаатай. Тэдэнэй дунда профессиональна мэргэжэл шадабари, хүгжэмэй үндэһэ һуури гүйсэд шудалаагүй нүхэд олон. Профессиональна мэргэжэл гээшэмнай композиторай һанажа ябаһан һаналаа, бодожо ябаһан бодолоо тодорхой зүбөөр, тунгалаг тодоор, ойлгосотойгоор хүгжэм болгожо бэелүүлдэг ушарһаа эхилдэг байха юм. Гэхэтэй хамта манай зарим залуу композиторнууд хүгжэмэй юрэнхы эрдэм мэдэдэггүй дээрэһээ зохёоһон дуунуудтаа аккомпанемент бэшэжэ гү, али сэдьхэлдээ мүндэлһэн аялгануудаа ноотын саарһан дээрэ буулгажа бирадаггүй. Тэдээндэ туһаламжа үзүүлхэ хүнүүд заатагүй хэрэгтэй болодог. Энэнь тон гэмшэлтэй. Яахадааб гэхэдэ, ямаршье хүгжэмшэ бодото хүгжэмшэ болохын тула профессиональна мэргэжэл шадабари, хүгжэм зохёолгын бүхы арга оньһо гүнзэгыгөөр шудалха зэргэтэй. Коммунистическэ партиин шэнэ программа дотор советскэ искусствын хүгжэн һалбарха тухай илангаяа хурсаар тэмдэглэгдэһэн байна. Бидэ, бурят композиторнууд коммунизмын нангин тугаар далбаһан мүнөөнэй ажабайдалые аялгата зохёол соо зураглахадаа, сагайнгаа шэнэ шэнжэ, арад зонойнгоо шэнэ габьяае, шэнэ маяг шэнэ аргаар харуулжа шаданагүйбди. Тиимэһээ манай хүгжэмшэд оюун бэлиг, мэргэжэл шадабаряа үдэр бүри хурсадхажа, һонирхолтой шэнэ зохёолнуудые үрэжэлтэйгөөр найруулха ёһотой. Зоной сэдьхэл хүдэлгэмэ дуунуудые тэдэнэй олоор бэшэбэл, радиогоор болон эстрадаһаа урданай бэшэ, харин мүнөө сагай аялганууд зэ-
дэлхэл. Бидэ ямаршье шэнэ хүгжэм бэшэхэдээ, арадай аман зохёолой, арадай аялгануудай уянгын шэдиие шадамар бэрхээр хэрэглэжэ бирадаггүй зандаабди. Арадай хүгжэмэй уг заншалай һайханиие зохёолойнгоо шэнэ маяг оньһотойнь таһаршагүйгөөр холбон ниилүүлхэ шухала. Тиигэжэ шадабал, бидэнэй аялганууд арад зондо ойлгогдон мүнхэрхэ байна бшуу.

Композиторнууд дуу хүгжэм тэнгэриһээ бэшэ, арад зоной дундаһаа, арадай үргэн сэдьхэлэй гүн һайхан сэежэн сооһоо абадаг гээшэ. Арадай сэежэн соо мүнөө сагай агууехэ хэрэг, асари ехэ хүсэл, уһа мүрэнэй долгин, уран шубуудай жэргээн, урихан инагай шэбэнээн, ууртай тэнгэриин сахилгаан—бултадаа хадуугданхай байдаг ха юм. Хайшан гээ һаа композитор эдэ бүхэниие хүгжэм соогоо харуулжа шадахаб гэхэдэ, арад зоной ажабайдал һайн мэдэхэ, тэдэнэй һанажа ябаһан бодолые таажа, зүрхыень шэхээрээ шагнажа мэдэхэ зэргэтэй. Дуунайнь үгэнүүд түргэн ойлгосотой, хурса һайхан удхатай, хүгжэмэйнгөө аялгада тааранхай байха ушартай. Тиимэ дээрэһээ композиторнууд, поэдүүд, драматургнууд хоорондоо халуун барисаатай бэе бэеынгээ зохёолнуудаар ехээр һонирходог байгаа һаань, тон шухала гэжэ һанадагби. Теэд поэдүүд, дуу бэшэдэг композиторнууд мүнөө хамта хүдэлжэ шаданагүй. Тиихэдэ бурят арадай хүгжэм тухай, мүн бурядай профессиональна хүгжэмэй хүгжэлтэ тухай нэгэшье ном мүнөө болотор гараадүй.

Манай композиторнуудай союз энэ талаараа ехэхэн дутагдалтай. Бурят хүгжэмэй ноото хэблэхэ ябадал һүүлэй үедэ нэгэ бага заһараа, тиигэбэшье мүнөөдэрэй эрилтые хүсэд хангаганагүй. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ дуунай хэдэн соголбори хэблэгдэнхэй, теэд эдэнь тон үсөөн тиражтай.

Энэ оной февралиин 2—5-да Бурядай композиторнуудай 3-дахи пленум үнгэргэхэ тухай шиидхэбэри абтанхай. Манай композиторнуудай союз энэ пленумдэ бэлэдхэнэ. Хэдэн концертнүүд болохоор харагдана. Тэдэ концертнүүдэй программанууд зохёогдонхой.

Манай композиторнуудай пленумэй хүдэлмэридэ Москва, Свердловск, Новосибирск, Иркутск болон ондоо областьнуудһаа ерэһэн композиторнууд болон хүгжэм шүүмжэлэгшэд хабаадалсаха юм.

Эндэ суглараагшад концертнүүдэй программануудые шагнаһанайнгаа һүүлээр тэдэнэй дутуу дунданууды шүүмжэлжэ, саашадаа хайшан гэжэ һайнаар ажаллаха тухайдаа зүбшэхэ зорилготой юм. Уран һайханай самодеятельностьдэ хабаадагшад, искусство болон литературын ажалшад, хүгжэм шагнагшад энэ суглаанда уригдаха байна.

Гэхэтэй хамта хүгжэмые, илангаяа бурят композиторнуудай хүгжэмые арад зоной дунда тарааха ябадал республика соо тон һулаар табигданхай гэхэдэ болоно.

Хүдөө нютагуудта хүгжэмэй концертнүүд тон үсөөн табигдана. Симфоническа концертнүүд хотодошье, хүдөөдэшье үнинэй болоногүй.

Гүрэнэй филармониин хүгжэмэй лекториин ажал бүри үнинэй болоногүй.

Эдэ дутагдалнуудые эрид усадхаха талаар Культурын министерство, филармони болон театрнуудай ударидагшадай урда шанга эрилтэ табигдаха ёһотой.

Эдэ бүхы асуудалнууд тухай композиторнуудай 3-дахи пленум дээрэ үргэнөөр хэлсэгдэхэ байна.

Ж. БАТУЕВ,
композитор, РСФСР-эй искусствын габьяата ажал-ябуулагша.

Ниитын гурим наринаар сахигшад

Ээлжээнэйнгээ тудажа ерэхэдэнь составной цехын начальник, арадай бүлэг дружиннигуудые даажа ябадаг нүхэр Бахрушкин Н. Г. патрульда гарахынгаа урда тээ нүхэдөө суглуулжа, хаагуур ябаха маршрудаа тодорхойлдог заншалтай юм.

Нүхэр Вахрушкинай хүтэлбэрилдэг арадай дружиннигууд ниитын гурим сахиха уялгаяа һайнаар дүүргэдэг, хазагай, зохидгүй аяг ааша гаргашадтай эрид шууд тэмсэдэг, тиимэ ябадал зайсуулха хэмжээ шадамараар бэелүүлдэг байна.

Тус группа шэнгеэр ниитынгээ нангин уялгые һайнаар дүүргэдэг команданууд Улан-Удын оньһожоруулагдаһан шэлэй заводто нилээд олон. Иимэл хадаа тус предприятиин арадай дружина ниислэл хото соогоо эгээл эрхимээр албаяа хэдэг гэжэ тоологдоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүхэр Вахрушкинай бүлэг дружиннигууд дежурилха маршрудаа зүбшэн хэлсэжэ байна. Зүүн гарһаа: цехын начальнигай орлогшо Т. П. Войлошникова, цехын начальник, группын ахалагша Н. Г. Вахрушкин (һууна), электромонтер В. П. Карпачев, моторист басаган Т. С. Болдохонова, цехын парторг А. Ф. Кайдомин.

А. Куртигай фото.

Минии һанамжа

Түрэ хурим тухай статьяе «Бурят Үнэн» газетын хуудаһанда һая уншаад, олониитын үзэмжэдэ хаһа саг соо табигдаһан асуудал гэжэ һананаб. Мүнөө, коммунизм байгуулжа байгаа үе сагта, ажаһуудалдамнай урда сагай зарим үлэгдэлнүүд дайралдана. Эгээл энээн тухай энэ статья соо хэлэгдэһэн байна. Юуб гэхэдэ, түрэ хуримаар шалтаад, хоёр — гурбан үдэрэй архидалга эмхидхэдэг ушар зарим нютагуудта үзэгдэһөөр.

Эгээл тиимэһээ ургажа ябаа үетэндэ һургаал, жэшээ болоомоор, мүнөө үе сагай ажабайдалда таарама шэнэ ёһоной, коммунис шэнжэ шанартай түрэ хурим хэдэг болохоор саг ерээ гэжэ һанагдана. Энэ тон шухала асуудалые олониитэерээ зүбшэжэ гуримшуулха ёһотойбди. Энээнтэй хамта иимэ һанамжа оруулха байнаб: **гэрэлхэ болоһон нүхэдэйнгөө түрэ хуримые эмхитэйгээр үнгэргэхын тула комсомолой, профсоюзай организацинуудай зүгһөө эмхидхэлэй комисси байгуулдаг болоо һаа, яаха юм?** Тэрэ комисси түрэ хуримые коммунис шэнжэ шанартай, удха түгэлдэрөөр үнгэргэхэ, зугаа наада зохидоор эмхидхэхэ байгаа. Ажал хүдэлмэри һаатуулхагүйн тула түрэ хуримые амаралтын үдэр гү, али һайндэртэй тудалдуулбал, һайн гэжэ һанамаар. Тиигэбэл энэ хэрэг гуримшаха һэн гэжэ бодоноб.

Б. Дышинов.
Улан-Удэ.

Даши ДАМБАЕВ

Антуан Гизенга, сугтаабди шамтай!

Хархис Мобутын һабар соо
хосорхогүйш, Антуан,
Халуун солгёо зүрхэншни
залиршагүй галтай.
Түрмын хабхар оёор соо
һуухагүйлши удаан —
Түбиин түмэн улас
баран сугтаа шамтай!
Эрхэ сүлөөгэй туг доро
үнэн тээшэ дабшаһан
Эрэлхэг шинии Конго
илалтаяа түйлаха.
Жабхаланта дуунууд соогоо
Патрис нүхэрэйш заяаһан
Жаргалай наран Африкаар,
дуулан мүнхэ мандаха.
ООН-эй хуурмаг шарай
дэлхэйн үмэнэ эли:
Оньһон муухай мэхээр
хардаал шамай, Антуан.
Аршалхабди,— этигэ.
Зобохогүйлши удаан.
Аршалхабди шамай,—
жэгүүр даляа дэли!

Куба тухай дуун

Хархис дайсад, Куба, шамда
Хангир гэнжээр занаад ерээ.
Баатар арадш үсэд шанга —
Баяр жаргал юрөөн тэмсээ.
Хүдэр Кастрын уряал дохёо
Хүсэн түгэс хүбүүдш шагнаад,
Газар замбиин тулга һанаад,
Галта могой хамха сохёо.
Гильен дуушын набша ногоон
Гэгээн орон, шэнэ замаар
Ерэн үлзы жаргал зохёон,
Ерээдүй руу дабхяаш батаар.
Хэбэд номин шинии дайдаар,
Хэтын золой зула шэнгээр,
Ууган гимнын хүгжэм доро
Улаан тугууд далбан байнал.
Дахин дайсад, Куба, шамда
Дайгаар занан халдаад үзэг,—
Шинии хүсэн, шинии түшэг,
Шинии нүхэд бахим шангал!

„Сибириин хүдөө ажахы“ журналай нэгэдэхи номер

РСФСР-эй хүдөө ажахын министерствын орган болохо «Сибириин хүдөө ажахы» гэжэ научно-үйлэдбэриин журналай нэгэдэхи номер 20 мянган хэһэгээр гаргагдаба. Тус журнал һарадаа нэгэ гаргагдадаг юм.

Партиин Алтайн крайкомой секретарь А. Георгиевой «Шэнэ зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө» гэжэ статья тэрэ журналда түрүүлэн толилогдонхой. Газар тариалан эрхилхэ тухай Алтайн эрдэмтэдэй һайшаалтай дүй дүршэлдэ тус журнал булта зорюулагданхай. Алтайн хүдөө ажахын научно-шэнжэлхы институдай директор, Социалис Ажалай Герой Г. А. Наливайко гэгшын «Газар тариалан эрхилхэ пропашной гуримай үндэһэ һууринууд» гэһэн статья толилогдоо. Сэбэр паарай орондо кукуруза таридаг болоходо ямар ашагтай туһатайб гэжэ энэ институдай газар тариалангай таһагые даагша Г. Т. Руденко дэлгэрэнгыгээр тайлбарилан харуулна. «Тэжээлэй бобынууд — газар тариалан эрхилхэ гуримай эгээл шухала ургамал» гэһэн статьяе институдай директорэй орлогшо В. Я. Метелев бэшэбэ.

Институдай бусадшье эрдэмтэдэй хэды материалнууд журналда хэблэгдэһэн байна.

Энэ журналда олон фотозурагууд, таблицанууд оруулагданхай.

Агитаторнууд һунгагшадтаяа уулзана

Кабанск тосхоной агитаторнууд мүнөөнэй эрилтэдэ харюусамаар ажаллана гэжэ тэмдэглэлтэй. Жэшээнь, агитаторнууд нүхэд Делков, Быкова, Соколов, Горбунова гэгшэд Кировэй нэрэмжэтэ үйлсэдэ ажаһуудаг һунгагшадта ошожо, һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые недели бүридөө үнгэргэдэг болонхой. Тэдэнэр ганса хөөрэлдэдэг бэшэ, харин һунгагшадай ажал, ажаһуудалаар һонирходог юм.

А. Бусурманов.

7:14 ГЭҺЭН ТООТОЙГООР...

УЛААН-БААТАР. Эндэ Советскэ Союзай болон Монголой Арадай Республикын спортсменүүдэй хоорондо санаар уулзалга боложо дүүрэбэ. Тус мүрысөөн байгша оной январиин 18-һаа 23 болотор үргэлжэлөө. Россин Федерациин команда боложо айлшаар, Монголой Арадай Республика ошоһон республикымнай суглуулагдамал командынхид хэдэн жэлэй туршада уласхоорондын нүхэрэй ёһоной уулзалга хүршэнэртэйгөө үнгэргэжэ байгаа. Тиимэһээ эдэ уулзалганууд олониитэ ажалшадые ехэтэ һонирхуулаа бшуу. Монголой Арадай Республикын суглуулагдамал командада эрэшүүл — МНР-эй спортын мэдээжэ мастернууд Данзан, Зундуй, Дашгай, Нацагдорж, эхэнэр санашад — нэгэдэхи разрядтайшуул Лхамсурэн, Жавзандулма, Нямсурэн, Даваахуу болон бусад хабаадалсаа. Бурядай АССР-эй спортсменүүдэй дундаһаа СССР-эй спортын мастер Олег Харитонов, нэгэдэхи разрядай санашад Спиридон Бурдуковский, Геннадий Галимов, Галина Баендуева, Нина Бальчугова болон бусад түрэл оронойнгоо нэрэ солые хамгаалха зол жаргалтай байба. Уласхоорондын программаар хараалагдаһанай ёһоор, эхэнэр санашад 5, 10 модоной зайда, эрэшүүл 15, 30, 50, тиихэдэ эдэнэрэй дунда 3×4, 4×10 гэһэн эстафетэ үнгэргэгдөө.

Хандагай гэжэ үзэсхэлэнтэ гоё һайхан газарта санаар жэл бүхэн мүрысөөн үнгэргэгдэдэг юм. Мүн энэшье жэлдэ хоёр ороной шамбайшуул эндэ сугларһан байна.

Советскэ Союзай, Монголой Арадай Республикын гимнүүдэй һүр жабхалантайгаар зэдэлһэнэй удаа эхэнэр санашад 5 километрын зайда урилдахаар аян замдаа мордоно.

...Мүрысөөнэй эхилһээр 21 минута 17 секундын үнгэрөөд байхада манай түлөөлэгшэ Галина Баендуева фиништэ эгээн түрүүлэн хүрэжэ ерэбэ. Тэрэнэй удаа Тамара Куделина ерэжэ, баһал эрхим һууринуудай нэгые эзэлээ. Хүршэнэрэймнай эхэнэр санашадай түрүүшын спортсменэй дүн манай суглуулагдамал командын дүрбэдэхи спортсменэй харуулһан сагһаа 38 секундаар хожомдоһон болоно.

Эдэнэрэй удаа эрэшүүл 15 модоной зайда зүргэ буляалдахаар баһал аян замдаа мордоно. Мүрысэгшэдэй зургаан километр гаталаад байхада Бурядай АССР-эй түлөөлэгшэ Геннадий Галимов энэ зай 20 минута 10 секунда соо дабаад ябаа. Тиихэдэ спортын мастер Олег Харитонов, Спиридон Бурдуковский гэгшэд нүхэрһөө 10-аад секунда хожомдонхой, ана мана тулалдажа ябаба. Стартһаа 22-дохи гараһан МНР-эй спортын мастер Зундуй энэ зайе Галимовтай адли — 20 минута 10 секунда соо гаталанхай, шуумар түргөөр дабшажал ябаа һэн. Тиигэжэ шуран хурдаар зүргэ буляасалдаһан Зундуй фиништэ хүрэжэ ерэхэдээ хэнһээшье һайн саг — 57 минута 33 секунда харуулжа, эрхимлэһэн байба. Хоёрдохи, гурбадахи, дүрбэдэхи һууринуудые Г. Галимов, С. Бурдуковский, О. Харитонов, Ю. Коллегов гэгшэд эзэлээ.

Эстафетын үнгэргэгдэхэдэ манай спортсменүүд — эрэшүүл 4×10 гэһэн зайе 2 час 26 минута 09 секунда, эхэнэрнүүд 3×5 гэһэн зайе 1 час 06 минута 24 секунда соо гаталжа эрхимлэһэн байна. Хүршэнэрнай эдэ зайнуудые — эрэшүүл 2 час 28 минута 54 секунда, эхэнэрнүүд 1 час 11 минута 21 секунда соо гаталаа юм.

...Эрэшүүлэй дунда 30 километртэ болоһон шанга тулалдаанда СССР-эй спортын мастер Олег Харитонов эрхимлээ. Тэрэ энэ зайе 1 час 57 минута 43 секунда соо гаталжа ерээ. Хоёрдохи һууриие 2 час 12 секунда соо гаталһан МНР-эй түлөөлэгшэ Данзан эзэлээ. Удаадахи һууринуудые Бурдуковский, Коллегов, Котельников, Анненков гэгшэд эзэлһэн байна.

10 километрын зайда урилдаһан эхэнэрнүүд сооһоо Бурядай АССР-эй түлөөлэгшэд түрүүшын дүрбэн һуури эзэлжэ, командадаа очко нэмэнэ.

Мүрысөөнэй һүүлшын үдэр эрэшүүл аяар 50 километрын зайда урилдахаар бэрхэшээлнүүдые дабан, хараа далда ороно. Эдэнэр сооһоо Геннадий Галимов хэнһээшье шуран хурдаар орёо хүндэ зам гаталжа, 3 час 20 минута 06 секунда соо фиништэ хүрэжэ ерэнэ. Тэрэнэй удаа фиништэ ерэһэн МНР-эй түлөөлэгшэд Зундуй, Дашгай гэгшэд эрхимлэгшын сагые һайжаруулжа шадаагүй.

Хэдэн үдэрэй туршада болоһон уласхоорондын нүхэрэй ёһоной мүрысөөнэй дүн гаргахада, Бурядай АССР-эй командынхид 7 очко абажа, түрүү һуури эзэлээ. МНР-эй спортсменүүдэй команда 14 очко абаба. Мүрысөөндэ эрхимлэһэн спортсменүүдтэ МНР-эй физкультура болон спортын Центральна Соведэй шан, грамотанууд барюулагдаа.

Энэ уулзалга хани халуун орһюн байдалда дүүрэжэ, һонирхолтойгоор үнгэрөө.

Н. Иванов,
Бурядай АССР-эй командын түлөөлэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: **МНР-эй спортын мастер Нацагдорж.**

Улан-Үдэ хэлэнэ, харуулна

Мүнөөдэрэй телевидениин программа

19.00 — Уран һайханай дамжуулга. 19.40 — «Корабли поднимают флаги» гэжэ хроникальна фильм. 20.00 — «Дэлхэй дээрэ имэшье городууд бии» гэһэн дамжуулга. 20.15 — «К Уральским альпам» гэжэ научно-популярна очерк. 20.25 — «Иностранная хроника» гэжэ киножурнал. 20.35— «Түрүүшын хэшээл» гэһэн уран һайханай фильм.

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай бага зэргэ үүлэтэй байха, саһан орохогүй. Баруун зүгһөө һулаханаар һалхилха. Улан-Удэ городто үглөөгүүр 28—30, үдэртөө 17—19 градус хүйтэн болохоор багсаагдана.

Февралиин 1—2-ой үдэрнүүдтэ республика дотор үүлэтэйшэг байха, саһан орохогүй. Зүг бүхэнһөө һулаханаар һалхилха. Һүниндөө 29—34, үдэртөө 16—21 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Хилын саанаһаа

Советскэ нэгэдэхи космонавт Каирта ерэбэ

КАИР, январиин 29. (ТАСС). ОАР-эй вице-президент, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй главна командалагша маршал Абдель Хаким Амерэй уряалаар советскэ космонавт Ю. А. Гагарин Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада долоон хоногто аяншалхаяа мүнөөдэр үдын хойно эндэ ерээ.

Баруун Ирианда восстани хэгшэдэй тэмсэл тухай Антара агентство иигэжэ мэдээсэнэ

ДЖАКАРТА, (ТАСС). Баруун Ирианда восстани хэгшэд Баруун Ирианай баруун эрьедэ тусхай газар эзэлэнхэй гээд Антара агентствын корреспондент Туал хотоһоо (Баруун Ирианда дүтэхэн оршодог Кай аралһаа) мэдээсэнэ. Тэрэ райондо тэмсэл хэжэ байһан хүнүүд Баруун Ирианай эрье шадар сүлөөлһэн газараа байн байн үргэдхэнэ гэжэ Туалай районой командалагша мэдүүлээ.

Америкын замбуулинай онгосын табигдаһан тушаа

НЬЮ-ЙОРК, январиин 28. (ТАСС). Голдстоундохи (Калифорни штат) ажаглалтын станцида хүдэлдэг эрдэмтэд иигэжэ мэдүүлээ. Һара тээшэ шэглүүлэн январиин 26-да табигдаһан Америкын замбуулинай онгосо Һараһаа 23 мянга гаран миль (36,8 мянган километр) хажуу тээгүүр мүнөө үдэшэ гараха байнэ. Ямар шалтагаан дээрэһээ энэ онгосо Һара дээрэ унахагүй байнаб гэхэдэ, анханһаа эхилэн үнгэрмэ түргэнөөр шиидхүүлэгдэһэн байгаа.

Гэбэшье онгосо дээрэ тодхогдоһон телевизионно камерын ашаар Һарын харагдадаггүй талын фотозурагуудые абажа шадахабди гэжэ эрдэмтэд найдаһаар.

Замбуулинай онгосо дээрэ тодхогдоһон передатчигууд гэмгүй һайнаар хүдэлнэ. Гамма-туяанууд тухай абтаһан мэдээнүүд мүнөө шэнжэлэгдэжэ байнхай гээд эрдэмтэд мэдүүлээ.

***

НЬЮ-ЙОРК, январиин [illegible] (ТАСС). Һара шэглүүлэн январиин 26-да табигдаһан Америкын «Рейнджер-III» гэжэ замбуулинай онгосо Һараһаа 22.862 миль хажуу тээгүүр энэ үглөөгүүр алад гараа гэжэ информационно агентствонууд мэдээсэнэ. Эрдэмтэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, онгосо дээрэ тодхогдоһон телевизионно камерануудай газарта дамжуулһан дохёонууд тон бүдэхи байһан дээрэһээ тайлбарилха аргагүй байшоо. Америкын эрдэмтэд телевизионно камерые хэрэглэн, Һарын фотозурагые абахабди гэжэ найдадаг байһан юм.

ООН-эй Генеральна Ассамблейн XVI сесси

НЬЮ-ЙОРК, январиин 29. (ТАСС). Анголодохи байдал тухай асуудалые ООН-эй Генеральна Ассамблейн XVI сесси зүбшэн хэлсэжэ дүүргэбэ. Анголодохи байдал тухай ООН-эй подкомитедэй элидхэлые делегадууд зүбшэн хэлсээ. Анголын арадта эсэргүүгээр НАТО-гэй дэмжэлгэ хүлеэн, Португалиин хюдалгата дай хэжэ байһан тухай олон мэдээнүүд элидхэл соо дурсагдаһан байгаа.

Хамта 53 делегат үгэ хэлээ. Имагтал Испаниин, Англиин, Португалиин түлөөлэгшэд Анголодо Португалиин хэжэ байһан жэгшүүритэй муухай үйлэ хэрэгые зүбтүүлхэ, Салазарай правительствые хамгаалха һэдэлгэ гаргаһан байна.

Анголодохи колониальна дайе, мүн хашалта хэһээлтые болюулха, Анголын арадай өөрыгөө тодорхойлхо, бэеэ даанхай байдалтай болохо эрхые мэдэрэлгэдэ үндэһэлэн, Анголодохи байдалые гуримшуулха тухай пленарна заседаниинууд дээрэ үгэ хэлэһэн диилэнхи олонхи делегадууд эрилтэ хээ.

Польшын, Болгариин делегадуудай, мүн Афро-Азиин бүлэг оронуудай дурадхаһан резолюциин проектнүүд январиин 30-да үндэр дууда табигдаха.

Правительствода эсэргүү үгэсөөн Цейлондо элирүүлэгдэбэ

КОЛОМБО, январиин 29. (ТАСС). Цейлоной оборонын болон гадаадын хэрэгүүдэй министерство үсэгэлдэр мэдүүлгэ толилоо. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ. Хэдэн министрнүүдые, бусад политическэ хүтэлбэрилэгшэдые арестовалха, правительствые унагааха зорилгоор полициин болон зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бүлэг ахалагша офицернүүд үгэсэлгэ хэһэн байна. Январиин 27-ной һүниин тэнгэй хойнохоно арестнүүд хэгдэхэ ёһотой байгаа. Эдэ мэдээнүүдые абахадаа, правительство дары түргэнөөр хэмжээнүүдые абажа, үгэсэлгэ усадхагдаһан байна.

Энээнтэй дашарамдуулан, полициин генеральна инспекторэй орлогшо К. К. Диссанаяке, полициин болон армиин бусад хэдэн офицернүүд арестовалагдаа.

Индонезиин [...] сэрэгүүдэй ком[...] захира[...]

ДЖАКАРТА, [...] (ТАСС). Баруу[н] [...] сүлөөлхын түлө[...] дайшалхы бэлэн[...] Бандунгын сэрэг[...] дээрэ байһан э[...] сохилтын подра[...] Индонезиин пара[...] гүүдэй командал[...] ник Вирядината [...] үгөө. Манай [...] яһала тэсэбэритэ[...] ба гаран жэлэй т[...] ландиинхидай ха[...] политикада тэсэб[...] садаг байгаа. Го[...] манай арадые [...] мэхэлдэг һэн. Тэ[...] хын аргагүй яб[...] байгаа гээд захи[...] лэгдэнэ.

Теннесси штадай Файетт округой майхануу[д]... даг негрнүүдэй городогые Холбоото Штадуудта [...] тосхон» гэжэ нэрлэдэг юм. Зураг дээрэ: Март[...] гэгшын бүлэ майхануудай нэгэн соо һууна.
ТАСС-эй фотох[...]

Пунта-дель-Эстедэхи зүбле[...]

НЬЮ-ЙОРК, январиин 27. ТАСС-эй корреспондент Л. Пономарев иигэжэ дамжуулна:

Америкын гүрэнүүдэй организациин гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Пунта-дель-Эстедэхи зүблөөнэй дүүрэхэнь ойртоо. Латинн Америкын найман оронoй [illegible] лада Раск бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ гэжэ Америкын хэблэл бэшэнэ. Холбоото Штадууд ядахын сагта 14 делегациин дуу абажа шадахабди гэжэ найдадаг байһан юм. Теэд Кубада экономическа хашалта хэхэ гэһэн һанаашалгые буруушаадаг Бразилиин хараа бодолые Уругвайн, Гаитиин делегацинууд конференциин түлэг боложо байха үедэ баримталалсадаг болоо.

США-гэй гүрэнэй секретарь Раск Бразилиин, Чилиин, Аргентинын гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдые үгэдөө оруулхын тулада тэдэниче али бүхы зүбшэлнүүдтэ урижа хашараана. США-гэй хараа бодолые зүбшөөдэггүй Латинн Америкын тиимэ оронуудай делегацинуудые үгэдөө оруулхын тулада Америкын делегациин гэшүүд тэдэниие бүхэли суулзалг[а] [illegible] соо «Кубада эсэргүү дипломатическа болон экономическа хэмжээнүүдые дары абаха» тухай Америкын гүрэнүүдэй организациин шиидхэбэри абахыень Холбоото Штадууд хүсэнэ гээд Раскын Вашингтонһоо ниидэн гарахын урда тээ корреспондентнүүдтэ мэдүүлэгдэһэн байгаа. Кубатай дипломатическа болон худалдаа наймаанай холбоо барисаа таһалдуулха тухай США-гэй энэ эрид шанга эрилтые Латинн Америкын хэдэ хэдэн оронууд ехээр буруушаагаа.

Хоёр дуугаа алдаад байхадаа, Холбоото Штадууд конференцидэ хабаадагшадай гурбанай хоёр хубиин дууе абажа шадахаяа болёод байна.

Ядахын сагта Америкын гүрэнүүдэй организациһаа Кубые гаргуулха гэһэн һэдэлгэ США-гэй делегаци мүнөө хэнэ гэжэ Америкын хэблэлэй һүүлшын мэдээсэлнүүдһээ эли болоно. Энэ мэхэ гохо хадаа ОАГ-гэй уставые дахяад эбдэһэн ябадал болоно. Юуб гэхэдэ, уставай ёһоор Латинн Америкын нэгэшье орон организациһаа гаргагдаха зэргэгүй юм. Америкын делегациин хэсүү бэрхэтэй байдалда ороод байхада Раск шэнэ мэхэ гохо гаргажа, «Кастрогай правительствые» организациһаа гаргаха тухай эрилтэ мүнөө хэдэг болоо. Иимэ юумэ хэхэдээ, Кубын революционно хуулита правительствые унагааха һанаашалгаһаа США-гэй арсаагүй байһыень Америкын делегаци үшөө дахин элеэр харуулба.

ПУНТА-ДЕЛЬ-ЭСТЕ, январиин 29. (ТАСС). ОАГ-та хабаададаг оронуудай гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн эхилһээр недели боложо байна. Кубада эсэргүү хэмжээ хамтаараа абахын тулада США-гэй баалалтаар энэ зүблөөн зарлагда[...] сагдаһан үе соо [...] дэхэн пленарна [...] лоо, тэдэнэй олон[...] гонихон саг соо [...] байгаа. Һүүлшы[н] заседани январии[н] [...] лоходоо, минил дол[...] [illegible] намжын ёһоор, К[...] шааһан документ[...] һайшаагдаха ёһо[...] юм. Гэбэшье ин[...] тын проект засе[...] жэдэ табигдаагүй [...] циин проектнүүд[...] байһые урдаа [...] лэгшэ заседание[...] үдэрэй турша соо [...] ха гэжэ дурадхаа[...] халые США-гэй д[...] жэһэн байна.

Тиихэ үедэнь «[...] далаар» резолю[...] проектнүүдые зо[...] да хөөрэлдөөнүү[...] үргэлжэлүүлэгдэ[...] эсэргүү тон ша[...] тэрэ тоодо дотоо[...] тэ сэхэ хамаарал[...] лые зүблөөндэ [...] даар һайшаалга[...] дынгаа хараа бо[...] гэй делегаци ор[...] болоһон байна. [...] даа, Латинн Амер[...] оронoй, тэрэ тоо[...] Бразилиин, Чили[...] түлөөлэгшэд хад[...] өөрыгөө тодорхо[...] хүндэлэгдэхэ, нэ[...] рэнүүд нүгөөдүү[...] тоодын хэрэгүүд[...] саха зэргэгүй гэ[...] гаар мэдүүлээд, [...] дай амгалан бай[...] бэг татахаар ям[...] гые буруушаажа [...] байһанаа Холбоо[...] та ойлгуулжа ша[...]

Кубадахи бай[...] руушааха, ОАГ-[...] гануудһаа, туск[...] рикын оронуудай [...] оборонын совед[...] гаха гэһэн резо[...] проект мүнөө [...] байнхай гээд [...] Эдэ хэлсээнүүд [...] гацинуудай бай[...] Рафаэль» гэжэ [...] саар үнгэргэгдэ[...]

КИНО

„Замай тулалдаан“

Уран зохёолшо Галина Николаевагай «Замай тулалдаан» гэһэн романиие уншагшадай олонхинь мэдэхэ болонхой. Энэ ном соо нэгэ хүндэ шүтэжэ байхада бүдүүзгэй хүтэлбэрилэгшэдтэй ушарһан тулалдаан харуулагдаа юм. Мүнөө энэ роман 2 серитэй кинофильм боложо гаранхай.

Сценаринь Г. Николаевагай, М. Сагаловичын, режиссёр-табигшань В. Басов, ахалагша операторынь Н. Николаев гэгшэд.

Энэ ролиие кино болгон табихадаа зохёогшод нэгэ талыень абажа харуулаа. Тракторна заводой ахалагша инженер Бахирев директорэйнгээ урдаһаа зүрин бодоно. Кино соохи үйлэнь партиин XXI съездын һүүлдэ болоһон байна. Энэ сэхэ тулалдаан соо герой бүхэн өөр өөрынгөө абари зангые харуулна. Энээнэй ашаар шэнэ юумэн хуушан сагай үлэгдэлые партийна ёһо гуримаар илан мандаашань зүбтэй.

Орон дотороо суута тракторна заводой директор Вальганай нэрэ алдар зэдэлжэ байба. Генерал, Ажалай Герой нэрэ зэргэтэй тэрэниие хаа хаанагүй, министерстводэшье аргагүй хүндэлнэ. Харин тиихэдэ заводой ажалшад орой тоохогүй юм.

Дайнда һандарһан заводые Вальган бодхоо, түсэбөө Вальган гансаараа үлүүлэн дүүргэ, бүхы ажал хүдэлмэри Вальганай нэрээр бүтэнэ. Тэрэнэй урдаһаа эсэргүүсэһэн хүн заводһоо гаргуулшаха байба. Иигэжэ байха үедэ заводто ахалагша инженер Бахирев бии болоно.

Бахирев — үнэн сэхэ, ажал хэрэгээ табан хурган шэнги мэдэдэг хүн. Заводые хубилгаха гэһэн өөрынгөө программые бэелүүлхын тула Бахирев Вальганай урда тогтон торонгүй хүдэлжэ эхилнэ. Урагшаа зорихо замай тулалдаанай хүшэр хүндые мэдээд, ажалшадтаа хүйтэншэгөөр, эрилтэ ехэтэйгээр хандана. Мастертаа, цехын начальнигташье тэрэл зангаараа, мүнөөхил хүйтэн хэрзэгы шэнги байха юм.

Тулалдаанай бүри шангадахада, энэ хэрэгэйнь үнэн зүбые заводоорхин мэдэржэ эхилнэ. Бахиревые «хамтын хэрэгэй түлөө оролдодог хүн» гээд хоорондоо хөөрэлдэнэ. Энэ тулалдаанай дээдэ шатань хадаа Бахиревай «аяг аашые» хаража үзэхэ гэһэн партийна эдэбхитэдэй суглаан болоно.

Сценаристнууд энэ суглаанай ябаса дээрэһээ хоёр ондоо харгы харуулха гэжэ бодоо: нэгэдэхинь — дээшэлүүлэгдэһэн түсэбтэ дуратай аад, шанар һайнтайгаар ажалаа хэхые эрмэлзэдэггүй, хуушан хүтэлбэреэ бариһан хүнүүд— Вальган, мүн обкомой секретарь Бликин болоно.

Хоёрдохи талыень баригшад Бахирев, парткомой секретарь Чубасов, обкомой секретарь Гринин—заводые шэнэлхэ, хуушан сагай үлэгдэл, албан хойрог ябадалые, дутуу дунданuудые тэсэхэ ябадалые үгы хэхэ гэһэн зонууд болоно.

Суглаанда хабаадагшад түрүүшээр хэниинь зүб бэ гэжэ орой ойлгоногүй.

Вальганай хэлээшээр инженер Бахирев гээшэ заводые хойшолонгүйгөөр унагаажархиһан хүн гэжэ шиидхэбэд.

«Бахирев мэтын хүнүүдэй манай заводто хүдэлхэ газар бэшэ» гэжэ хэлэһэн Вальганай мэдүүлгые һайшаабад.

Энээнэй һүүлээр юрын коммунистнууд, хүдэлмэришэн эхэнэр Потапова, Сергей Сугробин, хуушанай мастер Василий Васильевич, Бахиревтай шүргөөтэй ябадаг Рославлев гэгшэд үгэ абана. Эдэнэр бултадаа Бахиревай талыень барин, тэрэнэй заводоо шэнэлхэ хүсэлыень дэмжэбэд. Сэдьхэлэйнтээ гүн гүнзэгыһөө заводоо урагшань татахые оролдожо ябаһан Бахирев һүүлдэнь зүб болобо.

Шэнэ юумэнэй урдаһаа шүдөө зууһан Вальган баһал элирүүлэгдэбэ.

Ахалагша инженерэй тушаалһаа Бахиревые гаргаха гэһэн приказ министерствоһээ Вальган элдэб аргаар асарна. Бахирев эхи табиһан хэрэгээ орхижо ошохо аргагүй байһан дээрэһээ «намайе юрыншье инженерээр, ажалшанааршье табиит, түрэл заводтомни орхиит даа» гэжэ Вальганиие гуйха юм.

Һүүлэй үедэ заводой бүхы хүдэлмэришэд Бахиревай талые барижа эхилнэд.

Коммунистын зүрхэн энэ асуудалые буруугаар шиидхэжэ шадахагүй байгаал даа.

Артист И. Названов Вальганай образые шадамар бэрхээр харуулна. Түрүүшээр Бахиревта орходоо тэрэ хүсэтэйгөөр харагдаа һэн. Һүүлдэнь тэрэ засагта дуратай, билдагууша хүн байшана. Суглаан дээрэ хүдэлмэришэн эхэнэр Потаповагай «директор маниие улаан сэмбын саанаһаал харадаг» гэхэдэнь Вальган энеэнэ. Үнэн дээрээ уур сухалаар бусалжа, хүн зониие үзэн ядана.

Һүүлдэнь Вальган хүдэлмэриһөө гаргуулагдана. Обкомой нэгэдэхи секретарь, Вальганай шүтэдэг хүн Бликин мүн лэ ажалһаа гаргуулшаха юм. Үнэн сэхэ, ажалша арад зоной урдаһаа тэсэнгүйгөөр эдэнэр һалашана. Энэнь тон зүб. Эндэ артист М. Ульяновай үүргэ ехэ.

Артист М. Ульянов хэнһээшье илгаагүй ажалша, үнэн сэхэ, өөртөө эрилтэ ехэтэйгээр хандадаг инженер Бахиревай образые харагдамаар гаргажа шадаа.

Коммунист хүнэй эрилтээр заводой байдалые шэнжэлээд байхадаа, инженер Бахирев шэнээр хүдэлмэреэ табиха гэжэ шиидэнэ. Шэнэ программын бэелүүлэгдээд байхада завод түрүү зэргэдэ гараха ёһотой. Вальган энэ программын урдаһаа хүлзэн бодоно: «инженер хадаа онсо анхаралаа юрын асуудалнуудта хандуулха ёһотойш» гэжэ тэрэ Бахиревые зэмэлнэ. Энээгээрээ гол харгыһаань халяаха гэжэ сэдьхэһэн байгаа. Тэрэнь бүтэнэгүй.

Энэ фильмын гол удхань юуб гэхэдэ, хүдэлмэришэн ангиин хүсэнэй арюун замда гараһаниинь элишэлэгдэнэ. Энэ тулалдаагаар Бахирев Вальган хоёрой зүрилдөөн дүүрэнэ. Заводой ажабайдалаар харагшад ехээр һонирхоно. Хүдэлмэришэн бүхэн ажалдаа дуратайгаар хандана. Ажалшад ажабайдалайнгаа ёһото эзэд гэжэ зүбөөр харуулагдаа. Наһаараа заводто хүдэлһэн ахалагша мастер Василий Васильевич (артист А. Сергеев) сэхэ сэбэр, ажалдаа эрилтэтэй хүн. Харагшадай сэдьхэл хүдэлгэһэн хүдэлмэришэн эхэнэр Потапова ехэ һонин. Артистка Н. Федосова Потаповагай образые зүбөөр гаргаа. Дашын образые бэрхээр наадаһан артистка Л. Крыловае тэмдэглэмээр. Обкомой секретарь Бликинэй образые артист И. Переверзев яһала тодоор зураглаа. «Мосфильм» студиин «Замай тулалдаан» гэжэ фильм түүхэтэ XXII съезддэ зорюулагдаа юм. Эндэ ёһотой совет хүниие харанабди, тэрэ өөрынгөө ухаагаар, хүсэлөөр ажабайдалые хубилгажа шадаха хүн.

«Коммунист хүн хүтэлэн байха ёһотой, тэрэнэй зүрхэнэй сохисо бүхэн арадайнгаа түлөө сохилхо ёһотой» гэжэ партиин XXII съезд дээрэ Н. С. Хрущев хэлээ һэн. Иимэ коммунистые «Замай тулалдаан» гэжэ фильм соо харанабди.

Н. Дампилов.

Редактор
Ц. Ц. [...]

Манай адрес, телефо[н...]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул Лени[на...]
ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. р[...] 32-74, ответ. секретаря — 27-37, отделов: партий[...] пропаганды — 24-74, сельского хозяйства и совет[...]тельства — 47-59, промышленности и транспорта, [...] — 35-14, культуры — 34-05, писем и рабселькор[...] отдел переводов и корректорская — 35-95. бу[...] 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства культ[уры] [...] АССР.

Н00586. За[...]